

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Mateřská škola specializovaná
na hudební výchovu

Vypracovala: Eva Trombiková
Vedoucí práce: Mgr. Karel Daňhel

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 31. Března 2017

Eva Trombiková

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé práce Mgr. Karlu Daňhelovi za cenné rady, inspiraci, ochotu a čas, který mi věnoval. Dále děkuji paní ředitelce Mgr. Markétě Komišové, učitelkám a všem dětem i dospělým z Hudební školky Skvrňany v Plzni za poskytnutí vstřícného prostředí a informací pro můj vyčerpávající výzkum. Také děkuji své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Abstrakt

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na kvalitativní výzkum toho, jakým způsobem jsou děti seznamovány s hudební výchovou prostřednictvím aktivit a rituálů v Hudební mateřské škole v Plzni. Práce je rozdělena do dvou částí - na teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám hudebním vývojem dítěte, působením rodiny na hudebnost dítěte, vlivem hudby na osobnost dítěte a hudebními schopnostmi a dovednostmi dítěte. Ve druhé části teorie objasním hudební činnosti: zpěv, hudebně - pohybovou výchovu, instrumentální hru, muzikoterapii a hudebně - dramatickou výchovu. V praktické části zmapuji hudební metodiku, vzdělávací činnosti a rituály, tradiční a mimořádné aktivity a uvedu rozhovory s učitelkami a s rodiči dětí, které školu navštěvují.

Klíčová slova: hudba, hudební výchova, hudební činnosti, rituály

Abstract

This work focuses on quality research into the way children in Pilsen kindergarten acquaint with music through the activities and rituals. The work is divided into two parts – theoretical and practical. Theoretical part deals with musical development of child, family impact on child's musicality, music influence on child's personality and child's musical abilities and skills. Further, this part explains activities connected with music – singing, musical-motion education, instrumental playing, music therapy and musical-dramatic education. The practical part aims to map the music methods, educational activities and rituals, common and special activities and also quote interviews with both teachers and parents of children who attend this kindergarten.

Keywords: music, musical education, music activities, rituals

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. HUDBA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	9
1.1. Hudební vývoj dítěte	9
1.2. Působení rodiny na hudebnost dítěte.....	10
1.3. Vliv hudby na osobnost dítěte	12
1.4. Rozvoj hudební schopnosti a dovednosti dítěte	12
2. HUDEBNÍ VÝCHOVA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	16
2. 1. Zpěv	16
2.2. Instrumentální hra	20
2.3. Hudebně pohybová výchova	23
2.4. Hudebně dramatická výchova	24
2.5. Muzikoterapie.....	25
PRAKTICKÁ ČÁST	27
3. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	27
3.1. Cíle a úkoly výzkumu	27
3.2. Výzkumný vzorek	28
3.3. Průběh výzkumu	28
3.4. Metody výzkumu	28
3.5. Design výzkumu	29
3.6. Analýza výzkumu.....	29
4. VLASTNÍ POZOROVÁNÍ V HUDEBNÍ ŠKOLCE SKVRŇANY.....	30
4.1. Výukové metody a rituály.....	31
4.2. Hudební činnosti s dětmi.....	33
4.3. Tradiční a mimořádné aktivity.....	37

5. INDIVIDUÁLNÍ ROZHOVORY.....	41
5.1. Rozhovor s paní ředitelkou a učitelkami	41
5.2. Rozhovory s rodiči dětí, které školku navštěvují	43
5.3. Rozhovory s rodiči dětí, které školku navštěvovaly	44
6. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	46
6.1. Závěr z aktivního pozorování.....	46
6.2. Závěry z rozhovorů.....	47
ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:.....	50
SEZNAM PŘÍLOH:.....	52

ÚVOD

„Muzika nejpřirozenější nám jest; jak se na svět dostáváme, hned písničku pád rajský připomínající zpíváme, a, á, é. Kvílení pravím a pláč nejprvnější naše muzika jest: již dítkám zbrániti nelze: aniž (by i bylo možné) sluší, protože k zdraví napomáhá“ (Komenský, 1992, s. 90).

Hudba je nedílnou součástí mého života, přispívá k rozvoji mé bytosti a naplňuje mě svou krásou, radostí, fantazií a vnitřním klidem. Již v předškolním věku bylo mým snem umět hrát na hudební nástroj, když jsem zaujatě poslouchala svého dědečka, jaké krásné skladby dokázal zahrát na housle. Klasickou hudbu jsem začala milovat v době, když jsem shlédla první divadelní balet „ Z pohádky do pohádky“ a mnoho dalších dětských představení. Ve svém dětství jsem se věnovala hře na housle, brač, klavír a zpěvu. V naší rodině se zpívaly lidové, trampské, populární písničky té doby a na tento čas mám velmi pěkné vzpomínky. Také své čtyři děti jsem vychovávala a stále vedu k lásce k hudbě. Při rodinných setkáních si společně zpíváme s doprovodem na hudební nástroje.

Téměř všechny děti mají předpoklady k tomu, aby získaly určitý vztah k hudbě. Ale už málokterá rodina či předškolní zařízení je ve větší míře rozvíjejí. Přitom se domnívám, že hudba má pozitivní účinky na dětskou psychiku a uzdravující vliv. Přála bych si, aby se hudební činnosti dostaly do popředí výchovy a vzdělávání dětí v mateřských školách.

Teoretická část je rozdělena na dvě hlavní části. V první části považuji za podstatné soustředit se na předškolní věk dítěte, jak se dítě hudebně v různých etapách života vyvíjí, jak rodina působí na hudebnost dítěte a jaký má hudba vliv na osobnost dítěte. Také objasním hudební schopnosti, dovednosti, a jakým způsobem se rozvíjejí. Představím některé hudební činnosti a hry na zlepšení smyslu pro výšku tónu a tonalitu, smyslu pro rytmus a schopnost hudební sluchové představivosti.

Ve druhé části představím hudební výchovu v oblasti pěvecké, kde se zaměřuji na držení těla při zpěvu, dýchání a tvoření zpěvního (hlavového) tónu. Dále na instrumentální hru, hudebně pohybovou, hudebně – dramatickou výchovu a muzikoterapii.

V praktické části se zaměřím na Hudební školku Skvrňany v Plzni, kde objasním záměry a cíle této mateřské školy. Zjistím, jaké hudební činnosti a rituály, tradiční a mimořádné aktivity MŠ nabízí. Také jaká je motivace rodičů přivádět své děti právě do této MŠ. Jak hudební výchova na děti působí, jakým způsobem je hudba ovlivňuje a jak některé děti, které toto zařízení navštěvovaly, se věnují dále hudbě. Na tyto a další otázky bych ráda získala odpověď díky své výzkumné práci. Formou rozhovorů, pozorování prostředí a aktivit zmapuji, jakým způsobem se mateřská škola specializuje na hudební výchovu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. HUDBA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1.1. Hudební vývoj dítěte

Hudební vývoj dítěte je podstatnou složkou harmonického rozvoje osobnosti. Je spjat se vznikem a utvářením duševních schopností, sensoricko- motorických reakcí, poznávacích a rozumových procesů, s rozvojem představ, paměti, fantazie, s citovou sférou, dynamikou a s projevy temperamentu a vůle. Podmínkou hudebního vývoje je zrání biologických struktur a mozku, které je podmíněno genetickými faktory a je závislé na učení a prostředí. V hudebním vývoji se uskutečňuje zrání sluchového, motorického a hlasového orgánu (Sedlák, 1974).

Podle Sedláka dělíme vývojové období dítěte předškolního věku na dvě etapy:

- **Kojenecké období a období batolete (0 - 3 roky)**

V tomto období se rozvíjí sluchová citlivost a hlasová funkce, která souvisí s utvářením dětské řeči a zpěvu. Sluch začíná fungovat několik dní po narození. Činnost sluchu se zvyšuje mezi 3. – 8. týdnem, kdy kojeneček začíná reagovat na silnější zvuky, hlas matky, tikot hodin apod. Funkce hlasového orgánu dítěte se projevuje hned po narození křikem, který je vrozeným reflexem. Tónová výška těchto prvních zvukových projevů se pohybuje v oblasti kolem a_1 . Koncem 2. měsíce začíná vnímat také tóny a napjatě zpozorní ke zvukům hudebního nástroje. Ve 3. – 4. měsíci otáčí dítě hlavu ke zdroji

zvuku, k mluvící nebo zpívající osobě. Postupně si začíná pobrukovat a produkovat i jiné zvuky. Šestiměsíční dítě reaguje pohyby rukou, nohou a celého těla na výrazný rytmus vnímané hudby. Tyto pohybové projevy bývají arytmičné. Koncem prvního roku dítě napodobuje slyšené zvuky, slabiky a slova. Soulad s rytmem písně nebo říkadla bývá většinou krátkodobý, často se ztrácí. Po druhém roce vyjadřují děti tělesnými pohyby hudební rytmus přesněji. „ *Na počátku třetího roku se objevují první pokusy o imitaci jednoduché písně, kterou dítě slyší od matky nebo sourozenců. Rozsah zpěvního hlasu batolete je individuální a pohybuje se v rozsahu velké tercie*“ (Sedlák, 1974, s. 86).

- **Předškolní věk (4. - 6. rok)**

Čtyřleté děti jsou schopné rozeznat některé složky zvukových podnětů – sílu, výšku, délku, barvu. Prohlubuje se dynamika citových reakcí v hudbě, dítě pozná hudbu radostnou, veselou a vážnou. Zlepšuje se hudební paměť s poznáváním nových písní a s jejich opakováním. Formují se hudební představy i schopnost vybavit si slyšenou melodii. Rozvíjí se a upevňuje tonální cítění a intonace, takže dítě před vstupem do základní školy většinou čistě zpívá přiměřenou píseň. Předškolní věk je rozhodující období pro hudební rozvoj dítěte. Dětský hlas je poměrně slabý, lehký, barevně světlý a zvonivý, proto je důležitá hlasová hygiena a hlasová výchova. Dětský hlas v tomto věku nesnáší dlouhé zatížení, výškový rozsah nemá být překračován a je nutné se vyhnout neúměrnému tlaku na hlasivky. Také tělesná motorika se rychle rozvíjí a dítě se dovede pohybovat s hudebním rytmem. Synchronizace pohybů se stále zpřesňuje a vznikají předpoklady pro hru na elementární hudební nástroje (Sedlák, 1974).

1.2. Působení rodiny na hudebnost dítěte

Podle Marka Fraňka (2005) lidský plod vnímá zvuky již před narozením a jeho reakce se projevují zrychlením nebo zpomalením srdečního tepu. Jsou to zvuky vytvářené tělem matky, které jsou částečně závislé na emocionálním stavu matky nebo zvuky přicházející zvnějšku. Po narození dítě preferuje zvuky, hlas či hudbu, kterou slyšelo v prenatálním období.

„ Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost a ovlivňuje tak atmosféru v rodině, jež v těšení očekává příchod děťátka spolu s ní“ (Jurkovič, 2012, s. 13).

Po narození přijímá od matky první impulsy při konejšení a uspávání, vnímá první tóny a melodii matčiny mluvy. *„ Zvláště matčin zpěv rozvíjí emocionální habitus dítěte, jeho hudební sluch, připravuje půdu pro osvojení řeči a motivuje dítě k pobroukávání a vlastním pěveckým pokusům. Tyto citové a excitační podněty i sociální kontakty, které matka dítěti poskytuje, jsou přirozeným základem lidské osobnosti“ (Sedlák, 1974, s. 77–78).* Častá přítomnost reprodukované hudby v rodině nerozvíjí úměrně hudebnost dítěte, ale znemožňuje mu objevovat hudbu prostřednictvím zpěvu, ukolébavek a lidových písní. Ubírá dítěti klid, který potřebuje k vlastnímu tvořivému soustředění a k prvním pokusů o hudební sebeuplatnění. Citlivost sluchu se snižuje, dítě postupně vnímá hudbu jen jako zvukovou kulisu a přestává rozlišovat a třídit zvukové informace. Proto je důležitý zpěv matky, ale i otce, který provází kolébáním, chováním či houpáním děťátka v náručí. Dítě se učí naslouchat zpěvu či hlasu a napodobuje své rodiče. Základem hudebnosti dítěte je rytmické cítění, které umožňuje prožívat rytmus, metrum, pulzace a pohybem na ně reagovat (Sedlák, 1974).

Dítě v nejtěplejším věku je dle Jurkoviče (2012) schopno vykonávat řadu různých pohybů, které vyvolávají nějaký zvuk především tleskání, pleskání, dupání. První jsou maminčiny ruce, které ukazují dítěti hru na tělo. Kolem třetího roku věku je dobré začít hrát na orffovské rytmické nástroje, kterými dítě doprovází rodinný zpěv nebo se přidává k reprodukované hudbě. Pro dítě, které nastoupí do mateřské školy, je nejvíce motivující a povzbudivé, když učitelka má zjevně hudbu ráda a umí na hudební nástroj, kterým doprovází zpěv. Dítě pak přichází domů s naučenou písničkou a těší se tuto dovednost předvést rodičům a sourozencům. *„ Taková písnička je téměř hmatatelným dokladem toho, co se dítě ve škole naučilo, a zároveň se může stát poutem, jež ho citově váže k rodičům“ (Jurkovič, 2012, s. 45).* Proto je důležitá spolupráce rodiny s mateřskou školou, kde může být náplní při společných akcích zpěv s rodiči. Hudební aktivity rodiny například společné muzicírování, návštěvy koncertů, divadla, dítě povzbuzuje a motivuje k hudebně tvořivým projevům.

Pokud dítě vyrůstá v rodinném prostředí bohatém na společné hudební činnosti, rozvíjí se též jeho hudební nadání, ovšem v míře dané kvalitou vrozených předpokladů.

Naopak hudebně málo podnětné prostředí v rodině, ale i v mateřské škole mu neposkytne potřebné hudební podněty, dítě hudebně zaostává a přichází do základní školy s minimálními hudebními předpoklady a bez hlubšího zájmu o hudební dění (Kodejška, 1991).

1.3. Vliv hudby na osobnost dítěte

„Hudba ve všech svých podobách je jedinečným vyjádřením lidské kreativity. Je přirozenou součástí psychofyzického chování malých dětí, je jejich životním projevem, který prožívají celým tělem“ (Jurkovič, 2012, s. 10). Rozvíjí řeč, logické uvažování, paměť, myšlení, motoriku, pozornost, fantazii, emoce a podporuje tvořivost dítěte.

Podle Marka Fraňka (2005) hudba ovlivňuje lidské emoce, které se projevují z vlastního prožívání. Emoce mají velký význam při vnímání a hodnocení hudby. Za určité situace je možné hudbu poslouchat a emoce v ní identifikovat či z vnějšku pozorovat, avšak za jiné situace se mohou objevit velmi silné a autentické emoce. Emocionální reakce na hudbu jsou různě silné a můžou se projevit fyziologickými změnami např. zrychlením tepu a dechu, mrazením v zádech, či dalšími projevy. Hudební prožitky, stejně jako jiné emocionální prožitky, mohou mít různou hloubku a intenzitu. Samotná hudba působí na osobní jednání a sociální chování člověka. Podle výzkumů má hudba vliv na změnu chování. Na ovlivňování dětského chování mají především podíl rodiče, učitelé, vychovatelé, ale i vrstevníci. Určitý typ hudby může podporovat prosociální chování, ale také může vést k agresivnímu chování. Člověk, který se naučí vnímat své přirozené akustické prostředí a poslouchat hudbu, dokáže i lépe naslouchat ostatním lidem. Největší vliv na sociální chování dětí mají aktivní hudební činnosti, které se podílejí na kultivaci osobnosti. Děti, které se věnovaly hudebním aktivitám, chodily do školy raději, lépe se učily a měly méně konfliktů s učiteli.

1.4. Rozvoj hudební schopnosti a dovednosti dítěte

„Schopnosti reprezentují zvláštní kvality naší psychiky. Jsou předpokladem pro konkrétní, tedy hudební, činnosti. Jejich úroveň závisí nejen na vlohovém základě, ale je

podmíněna i věkem člověka a sociálními či kulturně historickými vlivy prostředí, ve kterém jedinec žije“ (Holás, 2004, s. 48).

František Sedlák (1990) zastává názor, že kvalita a kvantita hudebních schopností se mění v závislostech na vlohovém základu, na procesech zrání, na věku jedince a na sociálních vlivech (prostředí a výchově). *„Hudební schopnosti mohou tvořit jen takové psychické vlastnosti a struktury, které – i když se vývojově mění – projevují se a přetrvávají po celý život. Schopnosti úzce souvisejí se sklony, které jedinec prožívá a jež aktivizují rozvoj hudebních schopností a jejich projevy. Síla sklonů se projevuje jako náklonnost k hudbě a potřeba ji provozovat“ (Sedlák, 1990, s. 35-36).*

Dovedností označujeme vlastnost člověka, který něco dovede. Na rozvoji hudebních dovedností se podílí učení senzomotorické, verbální, pojmové i učení sociální.

Kvalita hudebních dovedností bývá posuzována podle správnosti, rychlosti i přesnosti prováděného výkonu, podle snižování chyb při realizaci hudebních činností i podle dynamiky zvyšování výkonnosti. Důležitou roli zde hraje motivace, která ovlivňuje hudební aktivity jedince a strukturu a úroveň jeho vztahu k hudbě (Holás, 2004).

Každé dítě se dle Zezuly, Janovské a kol. (1990) narodí s určitými dispozicemi a vlohami, tedy s dědičnými a vrozenými zvláštnostmi anatomicko-fyziologické povahy. Tyto individuální zvláštnosti se začínají přetvářet ve schopnosti, které jsou předpokladem pro určité hudební činnosti.

Smysl pro výšku tónu a pro tonalitu

Smysl pro tonalitu je schopnost vnímat tonálně výškové vztahy v melodii ve vztahu k určitému tonálnímu centru – k tónice. Lidské ucho je schopné zaznamenat výšku tónů podle počtu kmitů v rozmezí asi od 16 až do 16 000 Hz. Horní a dolní hranice vnímání se u jednotlivých osob liší. Vysoké tóny jsou „ostřejší, lehčí, světlejší“, zatímco nízké naopak „těžké, temné, masívní“. Tak je také obvykle charakterizuje malé dítě. Veškeré písně, instrumentální skladby mají mít pro děti předškolního věku tonální základ. Rozvíjí se smysl pro výšku tónu, který souvisí s utvářením a rozvojem tonálního cítění. Nemůžeme v hudebně výchovné praxi cvičit jednotlivé tóny a intervaly, ale pracuje se s určitými hudebními celky – s melodiemi, s drobnými popěvkami a písněmi

v určité tónině. Mezi některé hry rozvíjející smysl pro výšku tónu a tonalitu dítěte patří:

- písně nebo popěvky v různé poloze – dítě zazpívá jako ptáček, medvěd
- malování na obloze obláčky, na zemi louže podle výšky zahrané melodie
- podle výšky tónu poznávání jednotlivých hudebních nástrojů (např. triangl a bubínek, flétna a bubínek)
- rozlišování a zpívání vzestupnou a sestupnou řadu tónů
- hry „Co je to?“ – zazpíváme otázku sestupně, dítě odpoví na nejnižším tónu

Schopnost hudební sluchové představivosti

Podle Zezuly, Janovské et al. (1990) bývá při sluchové představivosti užitečné spojení sluchových představ s představami zrakovými. Při hře na hudební nástroj je přirozené, že dítě nejprve pozoruje učitelku a pak se pokouší o vlastní hru. Při pěveckých činnostech je představa tónové výšky a rytmiky obtížnější zvláště proto, že děti ještě neumí číst v notách. Usnadňujeme jim proto vznik představ ukazováním výškového pohybu melodie pohybem ruky, různými grafickými záznamy, spojováním zrakových, sluchových a pohybových podnětů, hrou na rytmický i melodický nástroj (dětského instrumentáře). Pro utváření sluchových představ je velmi prospěšné zazpívání slyšené melodie. Děti rády opakují melodické popěvky, písně a vytvářejí si tak dovednosti v ovládnutí hlasového aparátu a zároveň se rozvíjí sluchové představy. V hudební výchově zařazujeme nejprve hry imitační povahy, později improvizáční a tvořivé formy. Hry volíme podle hudební vyspělosti dětí a mohou mít různou podobu.

Mezi některé hry pro rozvíjení hudební sluchové představivosti patří:

- hádankové hry melodické – děti poznávají známou píseň podle jejího počátečního úryvku
- hádankové hry rytmické – děti zpívají a vytleskávají rytmus počátečního úryvku více rytmicky odlišných písní a následně je podle daného rytmu poznávají
- hry na základě mimohudební představy – děti poznávají píseň dle obrázku či příbuzného textu

- spojení akustické a vizuální představy hudby – děti poznávají symboly stoupající a klesající melodie – vlaštovky na telegrafních drátech, šišky na stromě
- hra na ozvěnu – opakování hudebního podnětu
- hry na otázku a odpověď – učitelka zazpívá otázku, dítě odpovídá zpěvem podle své fantazie
- hra na štafetu – každá skupina zpívá část písně a hra připomíná sportovní štafetu v předávání kolíku dalšímu dítěti
- hra na ztracenou melodii – dítě část písně zazpívá a část nechá proběhnout ve své představě

Smysl pro rytmus

„Schopnost aktivně vnímat a reprodukovat časově pohybový průběh hudby, tj. rytmicko-metrické a tempové vztahy, nazýváme smyslem pro rytmus“ (Zezula, Janovská et al., 1990, s. 29).

Zezula, Janovská a kol. (1990) uvádí, že dítě si osvojuje rytmicko- metrické vztahy v hudebních činnostech tj. v hudebně pohybových hrách, při cvičeních s hudbou, při zpěvu s „hrou na tělo“ nebo s doprovodem dětských hudebních nástrojů apod. Hudba vždy probíhá v určitém čase a tempu. Smysl pro rytmus má téměř každý člověk, avšak výchova rytmického cítění je obtížnější, než u jiných hudebních schopností.

Hry a činnosti rozvíjející smysl pro rytmus:

- vytváříme cit pro pravidelnou pulsaci – rytmická chůze, běh, poskoky s hudebním doprovodem učitelky, rytmická deklamace říkadel, slov a sousloví, spolu s „ hrou na tělo“ a s doprovodem rytmických nástrojů, zpěv písní a říkadlových melodií s rytmickým doprovodem pravidelného dvoudobého, později i třídobého metra nebo s úhozem na první době taktu.
- vytváříme dovednost střídat různé rytmické hodnoty – hry se slovy a souslovími, v nichž se střídá různý rytmus
- hry improvizací „Na barevné předměty“ – obrázky několika předmětů stejné barvy děti pojmenují a podle obrázků rytmicky deklamují (červená čepice, červený kabátek), učitelka vytváří různé nápěvy dvoutaktí a děti opakuje

- hra „Velký a malý“ – rytmická deklamační hra se slovy, která pak zdrobňujeme
- hra „ Co je to“ – děti na otázku učitelky, která ukáže na obrázek, odpovídají podle rytmického a melodického podnětu zpěvem spojeným s tleskáním, pleskáním, ťukáním, dupáním či hrou na rytmické nástroje

2. HUDEBNÍ VÝCHOVA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

2. 1. Zpěv

Zpěv je známkou pohody a dobrého rozpoložení. Když se lidé cítí dobře, začnou si zpívat. Zpívání při špatné náladě rozptyluje zachmuřenost a člověk se začne objektivně cítit lépe. Zpěv příznivě působí při zdravotních problémech, konkrétně na správné dýchání, které je důležité při onemocnění horních cest dýchacích. V písničkách se objevuje souvislý text v přesně frázovaných větách, podpořený pravidelným rytmem, který si děti snadno zapamatují. Melodie tomuto zapamatování napomáhá, často se usadí v hlavě a děti si ji podvědomě prozpěvují. Na písničce děti nejdříve zaujme melodie a pak rytmus. Tyto složky společně s textem, spolu harmonicky dotvářejí jedinečnost písně, snadnou zapamatovatelnost a touhu se ke zpívání přidat. K rozvíjení dětské zpěvnosti jsou vhodné písničky jednoduché a chytlavé. Písničky z filmových pohádek, mohou být vítaným zpestřením, avšak nemohou se stát výhradním materiálem ke zpívání, protože jsou pro děti obtížné a jejich rozsah na rozpětí tónů nestačí. V pohádce se vyskytuje mnoho témat, která se dají vyjádřit písničkou. Text písně lze podle potřeby práce s pohádkou upravovat a rozšířit vymyšlením další sloky. Můžeme využít různá říkadla, která zhudebníme. Nebo vybrat společně s dětmi několik písniček, které děti znají a vymyslet na ně pohádku (Doláková, 2015).

Zpěv je pro dítě nejpřirozenějším projevem uvádí Tichá, Raková (2007): „ *Mnohé děti dokonce dovedou dříve zpívat než správně mluvit. Zpěv přirozenou cestou rozvíjí hudební schopnosti i řečové dovednosti*“ (Tichá, Raková, 2007, s. 9).

Má-li dítě čistě zpívat, musí se dle Rakové, Štíplové, Tiché (2009) naučit nejprve soustředěně naslouchat zvukům, tónům z vnějšího prostředí a svému hlasu, jimž na zvukové podněty reaguje. Všechny děti nedokážou čistě zpívat, ale při trpělivém vedení

a vhodné motivaci se však tomu mohou naučit. Je třeba zvolit metody přiměřené dětskému vnímání, úkoly dávkovat po malých splnitelných krocích a podávat zábavnou formou. Při zadávání úkolů postupujeme od snadného k obtížnějšímu, to znamená: děti porovnávají dva kontrastní tóny v různé síle a délce, pak rozpoznávají odlišné zvukové barvy a nakonec děti porovnávají nápadně odlišnou výšku dvou tónů.

Síla – dítě rukama naznačuje balon při forte a malý balonek při pianu, zesiluje-li zvuk, balonek se zvětšuje, zeslabuje-li zvuk, balonek se vyfukuje

Délka – zahrajeme (zazpíváme) dva tóny odlišné délky, dítě zopakuje např. túúúú zpívanou délku tónu a současně ukazuje pohybem ruky

Barva – rozeznáme dva barevně kontrastní zvuky, např. cinknutí lžičkou do skleničky a vařečkou na kovový kastrol, dítě pojmenuje zdroj zvuku

Výška – zahrajeme dva tóny nápadně od sebe vzdálené, vysoký tón dítě zazpívá a ukáže rukou nahoru, nízký tón zabručí hluboko a ukáže rukou na zem; melodie klesá nebo stoupá

Větší účinnost při cvičení je, když má dítě zavřené oči. Citlivost jeho sluchu se opakováním tříbí a dítě si do vědomí ukládá zvukové obrazy, které se znovu vybavují při zpěvu nebo při poslouchání hudby. Při hudební představivosti se zlepšuje hudební paměť. Povzbuzujeme děti, aby měly odvalu zpívat ve vyšší hlasové poloze. Je důležité, aby děti při zpěvu nekřičely. Zdravý dětský hlas má znít jasně, volně, lehce, zvonivě, není silný, zato je však průrazný, a tak i dobře slyšitelný. Cvičení na procvičování zpěvního hlasu dítěte:

- napodobení různých zvířátek – kukačky, hrdličky, sovy, komára, vrčení pejska, slepičí kdákání, čimčarání vrabčáka, mňoukání kočky
- napodobení různých zvuků – hry na flétnu, na housle, na basu, zahoukání vlaku

Alena Tichá (2009) se zaměřuje na hlasovou výchovu, která učí děti správným pěveckým návykům, a tak nejen rozvíjí dětský hlas, ale i ho chrání před poškozením. Hlasová výchova působí na čistotu zpěvu a pomáhá při nápravě nezpěvnosti.

Držení těla při zpěvu

Pro správné držení těla a polohy hlavy při zpěvu si děti osvojují průpravné cviky, které napomáhají správnému dýchání a zdravému hlasu.

Cviky pro správné držení těla:

- Sbíráni jablek ze žebříku – protahování celého těla
- Ohýbáme záda jako luk – uvolnění a protažení zádočných svalů a páteře v sedu
- Kolíbka – protahování a posilování přímých zádočných svalů
- Krabí chůze – zpevnění břišních svalů, zejména podbřišku
- Ohnutý strom – navozování správného postoje
- Kráčíme vsedě – uvědomění si podbřišku, jeho zpevnování

Cviky pro správné držení hlavy:

- Král přichází – správné držení těla a hlavy při chůzi
- Hurvínek a Pinocchio – uvolnění strnutého držení hlavy
- Odfoukáváme smítko na zemi – odstranění napětí v zátylku a chybného napínání svalů vpředu na krku
- Svítící maják – vzpřímené, a přesto volné držení hlavy

Dýchání

„ Správně dýchat neznámá nabírat co nejvíce vzduchu, ale dýchat celým dechovým aparátem. Jen tak budou hlasivky při zpěvu chráněny před přílišným tlakem dechu, protože výdech bude regulovaný pomocí bránice, mezižeberních a břišních svalů“

(Tichá, 2009, s. 89).

Podle Aleny Tiché (2009) dech souvisí s psychickým rozpoložením. Zvýšení výskyt lapání po dechu lze vyzpozorovat u úzkostných dětí, ale také při přílišném úsilí, teda při porušení vnitřního klidu, vnitřní harmonie. Cílem je vést děti k přiměřenému, klidnému,

prohloubenému dechu za pomoci bránice a bez účasti ramen. Cviky pro správný dech s možným poslechem relaxační hudby:

- Dech přijde sám – pozorování průběhu přirozené dechové funkce
- Těsně před usnutím - hluboké uvolnění, při kterém se dostaví plynulý a přiměřený dech
- Foukání do píruka - vznáší se ve vzduchu, podvědomě prodlužování výdechu
- Nádech do přivřených pěstí - postupné navozování hrudního, bráničního a žeberně - bráničního dechu
- Chytáme déšť - navození klidného hlubokého nádechu
- Kolébání na zádech – prodloužení bederní páteře vedoucí k prohloubení páteře na bránici

Zpěvní hlas

V současné době mnoho dětí nezpívá z důvodu chybějícího hlasového vzoru. Především jsou to maminky, které nezpívají a děti nemají zkušenost s vnímáním jednohlasého zpěvu. Nerozezpívaným dětem je třeba ukázat a naučit používat zpěvní hlas. Většina dětí ho vytvoří zazpíváním na vokál „u“ ve slabé dynamice v poloze nad f_1 . Učíme děti opakovat slyšený tón, sjednotit zpěv dětí a zachovat funkci zpěvního hlasu.

- Hra na házenou – učitelka pohybem ruky naznačuje hod a zpívá na „bom“ na tónu f_1 . Dítě tento tón se snaží stejným způsobem vracet
- Opakování „jú“ – každé dítě si začne na svém tónu a po určité chvíli se po opakovaném „jú“ dostaneme ke společnému tónu g_1
- Písnička ve zvířecí řeči – děti zpívají jako ptáček, kukačka, kočička, pejsek

Zpíváme s dětmi záměrně ve vyšší hlasové poloze, aby děti používaly při zpěvu hlavový tón. Zpočátku je třeba volit písničky, jejichž melodie postupují shora dolů. Zpíváme s dětmi lehce, hlavový tón se rozšíří i do nižší polohy a děti se tak odnaučí navyklému „mluvozpěvu“ (Šimanovský, Tichá, 2007).

Vedle správného dechu a hlavového tónu učíme děti i správně vyslovovat. Podmínkou dobré výslovnosti jsou pružná a uvolněná mluvidla – např. předvádění čertíka v předklonu. Dobrá výslovnost pomáhá nejen k lepší srozumitelnosti zpívaného textu,

ale přispívá i k pěknému znění hlasu. Každé dítě má své tempo rozvoje, a proto budme trpěliví, chvalme děti za sebemenší pokrok nebo snahu.

2.2. Instrumentální hra

Hra na tzv. dětské hudební nástroje je činností, která přitažlivou formou podněcuje zájem o hudbu. Dle Tiché, Burešové (2000) děti nejprve používají k doprovodu písni tzv. hru na tělo, která předchází hře na nástroj. Různé způsoby tleskání, pleskání, dupání, luskání, ale další zvuky vytvořené ústy a hlasu mohou usnadnit pohotovější a přesnější instrumentální hru na Orffovy nástroje. S těmito nástroji se dá provozovat řada her a činností rozvíjející smysl pro rytmus, intonaci a společnou souhru. Německý skladatel a pedagog Carl Orff se inspiroval světem dětí, jejich přirozenými projevy, hrami, rozpočítadly, říkankami, které děti spojují s pohybem.

Skvělou pomůckou při rozvíjení jemné motoriky a zdokonalování senzomotorické koordinace dětí je ovládání různých znějících předmětů nebo dřevěných rytmických nástrojů. Jsou to například zmrazovací sáčky, plechovky s gumičkou, dřevěná řehtačka, ozvučná mini dřívka (Jenčková, 2014).

Elementární nástroje se dají snadno vyrobit. Pěkně znějí umělohmotné lahve s trochou hrachu, rýže, zvonky nebo se může použít valcha, struhadlo, poklice či kus vlnitého plechu.

„ Těchto hudebních nástrojů využíváme např. jako prostředků zvukomalby při vyprávění příběhů, při dramatizaci, v hudebně pohybové výchově a při práci s říkadlem a písni. Instrumentální hra tříbí estetický vkus dítěte, obohacuje jeho hudební činnost, rozvíjí smysl pro rytmus, cit pro hudební formu a podněcuje elementární hudební tvořivost“

(Zezula, Janovská et al., 1990, s. 149).

Instrumentální hra se uplatní v předehře (navozuje náladu písně, její tempo, dynamiku zpěvu), v mezihře mezi jednotlivými slokami a v dohře. Zpěv by měl být dominantní a doprovodné nástroje pomáhají udržet jednotné tempo, metrum a dokreslují charakter i náladu písničky. Než se začne s instrumentální hrou, děti se nejprve seznámí s nástroji formou volné hry a mají možnost si vybrat z nabídky „ten svůj“ (Raková et al., 2012).

Šimanovský, Tichá, Burešová (2000) popisují, že děti s nástroji rády experimentují a zkoušejí na nástrojích vlastní hudební nápady. Ke každé písničce se dá vytvořit několik variant doprovodu, proto je dobré se inspirovat mistrovskými úpravami Pavla Jurkoviče, Ilji Hurníka, Petra Ebena a dalších.

Orffovy nástroje dělíme na dvě skupiny:

- rytmické nástroje – hůlky (ozvučná dřívka), triangel, bubínek, tamburína, prstové činely, činel, drhlo, dřevěný blok (rourový, dutý rourový, plochý), rolničky, tympány, bonga, pandeiros (talířky)
- melodické nástroje – zvonkohra, metalofon, xylofon

Hry s nástroji Orffova instrumentáře

Tyto hry s nástroji Orffova instrumentáře cvičí smysl pro citové vnímání zvuku a pro společné cítění dynamiky. Ve hrách s výrazem děti dokážou znázornit proměnu pocitu a ve hrách založené na dialogu se děti umí vžít do určité role.

Hry po kruhu

- Děti si vyberou nástroj a se zavřenýma očima, hmatem se s ním seznámí a rozezná ho
- Děti si podávají určitý nástroj a každé dítě se pokusí na něj zahrát
- Všechny děti drží v ruce své nástroje a postupně je rozeznávají; pravidlem je, až dohraje jeden nástroj, může hrát další
- Děti si v kruhu posílají rytmické modely zahrané na nástroj – zesilují a zeslabují zvuk

Hry s výrazem

- Děti pantomimou znázorňují loutku, která jako ožije při zaznění určitého nástroje
- Děti pomocí nástroje mohou znázornit jednoduchý děj (např. ranní vstávání)
- Děti pomocí nástroje vyjadřují různé emoce (např. radost, smutek)

Hry založené na dialogu

- Děti se volně procházejí po třídě a při setkání se pozdraví nástrojem, který si na začátku hry vybraly

- Děti používají hudební dialog – klidný rozhovor, hádku, usmíření

Metodika práce s dětskými hudebními nástroji

Elementární dětská instrumentální hra vyrůstá podle Zezuly, Janovské et al. (1990) z přirozeného dětského pohybu (chůze, tleskání, pleskání, podupy, rozpočítávání, kolébání). Pro osvojení základní techniky hry můžeme zapojit každé dítě a seznámit ho s citlivým zacházením s každým nově poznaným nástrojem. Melodické bicí nástroje v doprovodné hře – xylofony, metalofony a zvonkohry se v mateřské škole užívají ojediněle pouze formou doprovodu - hra na jednom ozvučeném kamenu. Děti v předškolním věku neznají noty a je pro ně hraní na tyto nástroje příliš náročné.

- Tleskáme a hrajeme rytmus – rytmická deklamace krátkého říkadla, popěvků či písní v pravidelném sledu čtvrtových či osminových not
- Tleskáme a hrajeme základní doby (metrum) – doprovod upevňuje smysl pro pravidelnou pulsaci, která je základem doprovodů k písním
- Tleskáme a hrajeme na první dobu v taktu – děti zahrají na hudební nástroje na první dobu, na další doby naznačí rytmicky pohyb rukama od sebe
- Tleskáme v doprovodu rytmus závěrečné části verše – děti vyhledávají rýmující se slova na konci veršů, tím si cvičí pozornost a pohotovost
- Střídáme hudební nástroje v doprovodné hře – hra se provádí v různých podobách, v určitých kombinacích se střídají zvukově kontrastní nástroje
- Instrumentální doprovod, v němž se hráči postupně přidávají
- Ostinátní rytmické doprovody – říkadlo a píseň je podloženo určitou rytmickou figurou, vycházející z dané písně, která se opakuje (píseň – Houpy, houpy, kočka snědla kroupy; doprovodná rytmická figura – Kořata, kořata....)
- Hra v pomlce - při zpěvu písně děti nedodržují přesně pomlky, proto v pomlce tiše vyslovíme „ťuk“, „pst“ nebo ťukneme prstem do dlaně; v pomlce hraje jen nástroj (např. triangl)

2.3. Hudebně pohybová výchova

„ Smyslem hudebně pohybové výchovy je rozvíjet pohybové dovednosti dětí v souladu s hudbou a prostřednictvím tohoto hudebně pohybového projevu poskytnout dětem příležitost k emocionálnímu sebevyjádření, umožnit jim poznávání a ověřování hudebních zákonitostí, rozvíjet jejich kreativní schopnosti a estetické cítění, dopřát jim příležitost relaxace a vzájemné komunikace prostřednictvím hudby a pohybu“

(Jenčková, 2014, s. 3).

Eva Jenčková (2014) se zaměřuje na pohybové aktivity s předškolními dětmi provázené zpěvem a dětskými rytmickými nástroji. Popisuje, že v motivovaných hudebně pohybových situacích lze pěstovat dětské emocionální sebevyjádření a úspěšně rozvíjet dětskou emoční inteligenci. Prostřednictvím hudby a pohybu dochází k propojení dětských hudebních poznatků, hudebních prožitků a dochází k rozvíjení hudebně pohybové kreativity dětí. Pro děti je pohyb vývojovou přirozeností, projevem celkové aktivace organismu, tělesné i duševní. Pohybová koordinace s hudbou přispívá k dobré kondici dětí, k jejich všestranné pohyblivosti, pružnosti i obratnosti a ke správnému držení těla. Dostatek pohybu je pro děti podmínkou harmonického vývoje. Proto hudebně pohybové aktivity v rámci hudební výchovy jsou pro ně nejen prostředkem hudebního poznávání a vzájemné komunikace, ale také výtečnou relaxací.

Eva Kulhánková (2014) se zaměřuje na taneční hry se zpěvem, které tvoří zvláštní část v dětském hudebně - tanečním folkloru. Pro menší děti jsou určeny hry založené na jednoduchém tanečním pohybu např. tančení jednotlivě, ve dvojicích, v kruhu, vytvoření jedné či více bran, různé typy honiček. Nejoblíbenější jsou taneční hry chorovodového rázu, ve kterých se mohou uplatnit složky hudební, pohybové i dramatické: taneční rytmus, srozumitelná a snadno zapamatovatelná melodie, pestrá prostorová choreografie a dramatické napětí, které přináší obsah hry.

V dětských tanečních hrách je přirozená touha dětí vesele a bezstarostně si pohrát, zazpívat a zatančit si. Každá hra má svá pravidla, která se společně dodržují, a tím se děti učí ovládat své city, projevy a brát ohledy na druhé.

2.4. Hudebně dramatická výchova

„ Dramatickou výchovu lze definovat jako tvořivý proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postojů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek a na základě vlastní zkušenosti“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 9).

Metody dramatické výchovy se dle Svobodové, Švejdové (2011) blíže shodují se spontánní dětskou hrou a metodami divadelními, které využívají různé formy zobrazení a hry v roli. Dětem vytváří příležitosti pro vzájemnou spolupráci, pomoc, a umožní jim experimentovat, objevovat a improvizovat. V jedné kapitole O Nanynce a Pepíčkově se děti seznámí s písničkou „Šla Nanyňka do zelí“. Pomocí jednoduchého příběhu ukrytého v písničce na základě prožitkového učení děti dokáží pochopit děj, vztahy, pravidla a vzájemný respekt. V jiné kapitole děti společně s Jeníčkem a Mařenkou vstupují do pohádky O perníkové chaloupce. Pohádka může být prostředím, kde děti získávají zkušenosti, vědomosti důležité pro život a navíc si užijí spoustu dobrodružství a legrace. Poslouží také jako motivace k hudebním dramatickým činnostem. Děti si cestou do pohádky zpívají lidovou píseň „ Kudy, kudy, cestička“ a vžívají se do různých rolí. Děti se proměňují pomocí kouzelné formule „Hokus, pokus fibidus“ např. na tátu dřevorubce a pomocí písničky z CD pohybově ztvárňují řezání dříví. Prostor dostávají různé pohybové a hudebně- pohybové hry např. Zajíček ve své jamce, Na zajíce a lišku, Na medvědy, Na kukačku. Mezi hudební metody dramatické výchovy také patří hudební improvizace s hudebním doprovodem, taneční improvizace kombinovaná s narativní pantomimou a zvukový kruh. Dramatická výchova rozvíjí společně s hudbou pohybové, řečové, rozumové, estetické a etické dovednosti, návyky a postoje jedince. Kromě toho vede předškolní děti k samostatnému myšlení a rozhodování.

Mgr. Karel Daňhel (2016) a jeho hudební divadlo pro děti s názvem Arion navštěvuje mateřské školy se svými hudebně vzdělávacími programy, ve kterých jsou používány jednotlivé prvky základů hudební pedagogiky pomocí jevištních dramatických prostředků. Při vystoupeních bohatě využívá kolektivní činnosti pohybové, poslechové, instrumentální a pěvecké. Velice často zapojuje děti do svého představení a pomocí společného dialogu aktivizuje a udržuje děti v pozornosti. Využívá Nástrojů Orffova instrumentáře a hry na klávesové elektronické nástroje, zobcovou i příčnou flétnu.

Využívá kresbu, výtvarné prostředky k názornému vnímání hudebního obsahu. Mezi programy Mgr. Karla Daňhela patří:

- **Tajemství kouzelné skříňky** – lektor (kouzelník) začaruje písničku do kouzelné skříňky a s pomocí dětí hledá kouzlo, jak skříňku otevřít; děti se seznámí hravou formou, co znamená ticho, hluk, tón (vysoký, hluboký), stupnice, pohyb, rytmus, melodie
- **Písničková vymyslivna** – pan král si objedná u kouzelníka písničku pro princeznu, kterou pak společně vymýšlí, pomáhá jim kamarád Bubo; v programu si děti poslechnou a zazpívají pět písniček, nakonec objeví pro princeznu (miminko) ukolébavku; paní učitelky pak dostanou zpěvník s písničkami
- **Jak se hraje na kapelu** – lektor (herec) si hraje s kamarádem Bubem a dětmi na kapelu; seznámí se s pojmy pochod, ukolébavka, tanec a pomocí „prací písničky“ vyperou prádlo, na kterém jsou nakresleny obrázky hudebních nástrojů, pověsí je na šňůru; děti si je prohlédnou a seznámí se s různými barvami zvuku
- **Drak Karamelák** – lektor (herec) vymýšlí s dětmi pohádku, pomáhá jim kamarád Bubo, který je provází pohádkou svými zvukovými a hudebními obrazy jako kulisami; vybraný divák představuje Honzu a nechybí ani princezna, kterou ukradne hodný drak Karamelák a králi hrozí, že vymyslí všechny cukrárny, když mu král nepošle každý den pytel karamelek.
- **Koncert pro nakreslenou princeznu**
- **Jak se hraje pro víly**

2.5. Muzikoterapie

Kantor, Lipský, Weber (2009) seznamují čtenáře ve své knize s muzikoterapií jako s pojmem, který se překládá různými způsoby, jako je například léčba nebo pomoc člověku hudbou. V českém jazyce se používá hudební terapie. Dále zde uvádí mezinárodně akceptovanou definici Světové federace muzikoterapie z roku 1996: *„Muzikoterapie je použití hudby a/nebo hudebních elementů (zvuku, rytmu, melodie, harmonie) kvalifikovaným muzikoterapeutem pro klienta nebo skupinu v procesu, jehož účelem je usnadnit a rozvinout komunikaci, vztahy, učení, pohyblivost, sebevyjádření,*

organizaci a jiné relevantní terapeutické záměry za účelem naplnění tělesných, emocionálních, mentálních, sociálních a kognitivních potřeb“

(Kantor, Lipský, Weber, 2009, s. 27).

Zdeněk Šimanovský (2007) podotýká, že pojem terapie je odvozen od řeckého slova doprovázeti. Jednání oblíbeného učitele, který slouží svým žákům za vzor, působí jako silná podpora, prevence a někdy také jako terapie. Řada muzikoterapeutických metod a her pomáhá dětem se speciálními potřebami. Například u dětí se zbytky sluchu a u neslyšících se využívá terapie tancem. Na podlahu se postaví silné reproduktory a neslyšící improvizují, tančí v rytmu hudby, který vnímají skrze podlahu chodidly a dlaněmi odrazem od obložení stěn místnosti. Hry s rytmem a hry s bicími nástroji u mentálně retardovaných mají skvělou odezvu.

Oliver Sacks (2009) ve své knize Musicophilia píše příběhy o vlivu hudby na lidský mozek. Mnohé nevidomé děti přitahuje hudba a jsou velmi motivovány k tomu, aby si z ní vytvořily centrum svého života. Při mnoha výzkumech bylo zjištěno, že většina těchto dětí má absolutní sluch a mají velmi dobré předpoklady ke hře na hudební nástroj. Hudební terapie pomáhá také dětem s afázií, kdy je jejich mluva nesouvislá, zkratkovitá a nemelodická. Tyto děti dělají zpravidla největší pokroky a mají velkou radost z toho, když dokáží zaspívat text plynně. Autistické děti mají potíže s mluvením s pochopením mluveného slova. Jakmile jsou slova zhudebněna, lépe jim porozumí při vlastním zpěvu.

Poslech hudby je dle Šimanovského (2007) základní součástí receptivní muzikoterapie. Je zaměřen na subjektivní prožitky, pocity a na myšlenkové pochody naslouchajícího. Děti uvolněně leží nebo sedí se zavřenýma očima několik minut. Při hře na ticho se děti koncentrují a dokáží vnímat ticho či slabé vzdálené zvuky kolem nich. Na závěr je společné povídání o vnímání ticha a zvuků, které byly k slyšení. Další varianta spojení hudby a barevných světél rozvíjí dětem cit pro harmonii, intuici a seznamy pocitů, s nimiž jednotlivé barvy korespondují. Modrá barva působí pro uvolnění a růžová barva pro vyjádření tepla. Dětem prospívá před odpočinkem pustit tichou uklidňující hudbu nebo zaspívat ukolébavku. Pro aktivní uvolnění a spojení rytmu s pohybem je zábavná hra „Na vlajky“, kdy děti relaxují v pohybu při poslechu svižné hudby, jsou jako vlajky nebo hadroví panáci (vytřepávají levou a pravou nohu, ruce a celé tělo). Pro

muzikoterapii je důležité mít vhodný prostor a vybavení, kde je celková atmosféra příjemná a harmonická. Je to prostor, do kterého se každý rád vrací. Prostorná místnost, kde není příliš nábytku je vhodná pro mnoho her s hudbou. Barevnost v místnosti má mít decentní, spíše neutrální, a osvětlení nepřímé, odrážející se od stropu. Potřebné jsou různé kostýmy, rekvizity, dětské hudební nástroje a CD přehrávač. Oblečení by mělo být pohodlné a nemělo by bránit volnému pohybu.

PRAKTICKÁ ČÁST

3. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Pro svoji práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, který by měl být pravdivý, důvěryhodný, přenositelný a spolehlivý. Zásadní je do hloubky prozkoumat určitý široce definovaný jev a provést v něm maximální množství informací. Podstatou tohoto výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat (Švaříček, Šedová, 2014). Mým záměrem je co nejvíce nahlédnout do skutečného působení Hudební školky Skvrňany v Plzni.

3.1. Cíle a úkoly výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jakým způsobem se mateřská škola specializuje na hudební výchovu, jak na děti hudba působí při hudebních činnostech, jak děti projevují o hudbu zájem, jakým způsobem je hudba ovlivňuje.

Úkoly k dosažení cíle a zjištění:

- jakým způsobem jsou děti seznamovány s hudební výchovou prostřednictvím činností a rituálů v MŠ
- jaké tradiční a mimořádné aktivity MŠ pořádá
- jaká je motivace rodičů ke vzdělávání dětí s hudebními činnostmi a k preferenci MŠ s hudební specializací
- jak velký vliv má hudba na děti, které tuto MŠ navštěvují nebo navštěvovaly
- co znamená hudba v životě rodiny

3.2. Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem se staly dvě skupiny po deseti rodičích těch dětí, které Hudební školku Skvrňany v Plzni navštěvovaly, a které ji v současné době navštěvují. Také jsem měla možnost uskutečnit rozhovor s paní ředitelkou – majitelkou hudební MŠ a s třemi učitelkami, které zde pracují.

3.3. Průběh výzkumu

Po zodpovědném zvolení tématu bakalářské práce, které mě velmi zajímá, jsem nejprve oslovila paní ředitelku a učitelky hudební MŠ, které mi poskytly rozhovory a umožnily mi, se zaměřit na jejich hudební činnost s dětmi. Také jsem oslovila rodiče dětí navštěvující mateřskou školu, zda mi poskytnou rozhovory na dané téma a bude-li možné ve své bakalářské práci použít fotografie jejich dětí získané při různých aktivitách. Dále jsem získala informace rodičů dětí, které do tohoto zařízení docházely a pokračují v hudebních kroužcích. Všechny rozhovory s respondenty byly anonymní a nahrávány na diktafon. Fotografie dětí zveřejněné v mé práci rodiče schválili písemným podpisem.

3.4. Metody výzkumu

Pozorování

Při výzkumném šetření jsem použila dle Švaříčka, Šed'ové (2014) metodu zúčastněného přímého pozorování, kdy jde o systematické a reflexní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu. Jako pozorovatel jsem se do jisté míry účastnila probíhajících aktivit v prostředí Hudební školky Skvrňany v Plzni a nezasahovala jsem do denního programu paní učitelky a ředitelky, která má bohaté zkušenosti s vedením hudebních činností. Zúčastněné pozorování umožňuje pochopit celý kontext, ve kterém se situace odehrávají. Otevřeným pozorováním jsem získala bezprostřední a osobní kontakt s respondenty a co nejvíce informací o zkoumaném prostředí.

Rozhovory

Také jsem se zaměřila na hloubkový rozhovor, jenž je definován jako dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otázek

a rozhovor, který vychází z připraveného seznamu témat a otázek. Pro uskutečnění rozhovorů jsem zvolila vhodnou dobu i prostředí, aby bylo možné získat přirozeným způsobem co nejpotřebnější data pro svůj výzkum. Předem jsem si domluvila schůzku s respondentem o umožnění individuálního rozhovoru a snažila jsem se vytvořit příjemnou přirozenou atmosféru, aby se dotazovaný cítil co nejlépe. Pokaždé jsem se ptala, zda mohu nahrávat rozhovor na diktafon a použít nahrávku ke své práci. A ve většině případů mi toto bylo umožněno. Na každou schůzku jsem měla připravené otázky, na které občas navazovaly otázky doplňující, které vedly k spontánnímu vyprávění účastníka.

3.5. Design výzkumu

Zakotvená teorie je dle Švaříčka, Šedové (2014) nejpropracovanějším kvalitativním designem, co se týče míry návodnosti. Je poměrně náročná na kvalitu a bohatost dat. Výzkumníkům nabízí propracovanou sadu postupů, které mohou postupně aplikovat při práci s vlastním materiálem. Výběr zakotvené teorie by měl být činěn rozvážně, s ohledem na výzkumnou otázku a cíl výzkumu. Výzkumná otázka se zaměřuje na zkoumání nějakého procesu. Cílem výzkumu by potom mělo být vytvoření ucelené teorie. Zakotvenou teorii jsem si vybrala pro svou práci proto, abych co nejkvalitněji zjistila výsledky svého šetření, i když začínám zkoumat oblast a nechávám, až se vynoří to, co je v této oblasti významné.

3.6. Analýza výzkumu

Jak uvádí Hendl (2005), při kvalitativní analýze jde o nenumерické systematické organizování dat s cílem odhalit témata, pravdivosti, kvality a vztahy.

Analýzu dat jsem získala formou pozorování a rozhovorů v terénu a zároveň jsem se snažila vyvodit spojení mezi různými kategoriemi a proměnnými. Když jsem došla k potřebnému získávání dat, výzkumné šetření bylo ukončeno v okamžiku saturace.

4. VLASTNÍ POZOROVÁNÍ V HUDEBNÍ ŠKOLCE SKVRŇANY

Po krátkém hledání jsem našla Hudební školku Skvrňany v Plzni, která se stala vhodným objektem pro můj kvalitativní výzkum. Po velmi vstřícném pozvání a seznámení se s paní ředitelkou, která mi umožnila se zúčastnit každodenních činností, jsem se snažila zjistit, jaké jsou cíle a záměry této mateřské školy. Vlastním pozorováním od září r. 2016, kam jsem docházela dlouhodobě, nepravidelně, plánovaně a neplánovaně, jsem sledovala každodenní situace. Všechny pořízené fotografie dětí jsou potvrzené souhlasem od rodičů a potvrzení je přiloženo na CD k bakalářské práci.

Hudební MŠ byla založena v roce 2012, patří mezi první soukromou instituci v Plzni, která se specializuje na hudební výchovu. Jedná se o dvoutřídní předškolní zařízení s kapacitou 22 dětí, kde jsou děti rozděleny podle věku. Dolní třídu navštěvuje 12 dětí ve věku 2 - 3,5 let, kterou vedou dvě zkušené paní učitelky a do horní třídy chodí 10 dětí ve věku 3,5 - 6let, o které pečuje jedna paní učitelka se zkušeností ve vedení hudební výchovy.

Mateřská škola se nachází v nově zrekonstruovaném rodinném domku v Plzni Skvrňanech s vybavenou zahradou, kde si děti můžou bezpečně hrát a používat trampolínu, klouzačku a houpačky. Interiér školky tvoří v přízemí tři vkusně, útulně zařízené herny, kde je dostatek hraček pro všechny věkové kategorie dětí od dvou do šesti let věku, které podporují zdravý vývoj a tvořivost dítěte. Také je zde jídelna, šatna, sociální zařízení a místnost s pianinem pro hudební i tělovýchovné aktivity.

Cílem Hudební MŠ je usilovat o všestranný rozvoj dítěte a nacházet lásku k hudbě.

Paní učitelky pomáhají dětem zařadit se do kolektivu, naučit je základům slušného chování, umět se k sobě chovat se vzájemným respektem a naučit se dodržovat pravidla školky. Také vede děti k vytvoření vzájemného vztahu mezi sebou, mezi dětmi i učitelkami a k probuzení zájmu o ostatní. Zvláštní důraz klade na výchovu v souladu s křesťanskými hodnotami, rozvoj komunikativnosti a hudebnosti dětí (Hudební školka Plzeň, 2012).

Hudební činnosti provázejí děti během dne při každodenním hudebním bloku trvajícím přibližně 30 minut, při kterém se děti učí kultivovat hlasový i tělesný projev, osvojují si

postupně dětské umělé i lidové písně, tanečky a hudebně pohybové hry. Paní učitelky zhudebňují české pohádky, používají prvky muzikoterapie a dramatické výchovy. Také je věnována velká pozornost péči o dobrou výslovnost, která se skrze zpívání zlepšuje, i celkové kultuře mluveného projevu.

Děti se systematicky vzdělávají podle vypracovaného měsíčního plánu, kde se nezapomíná na rozvoj hrubé motoriky pomocí her a cvičení. U větších dětí se věnuje větší pozornost rozvoji jemné motoriky, především nácviku držení tužky, k předmatematickým a předčtenářským dovednostem a při výtvarných činnostech děti používají různé techniky.

4.1. Výukové metody a rituály

Výukové metody jsou zaměřeny nejen na činnosti hudební, ale také na výtvarné, dramatické a literární, které v dětech rozvíjí smyslové vnímání, představivost, tvořivost, pozornost, myšlení a řeč. Při ranní volné hře mají děti širokou nabídku hraček, ale mezi oblíbené dětské nástroje patří kytary a xylofony, na které děti velmi rády hrají. Paní učitelky si s dětmi povídají, čtou a prohlíží si s nimi obrázkové knížky, pomáhají dětem při hrách. Především vedou děti k tomu, aby se naučily osvojovat sociální, hygienické návyky a dbají o celkový rozvoj dítěte. Ráno do půl deváté jsou třídy spojené a dělí se na dvě třídy před dopolední svačinou. Paní učitelky jsou empatické a přistupují k dětem s láskou a trpělivostí, vedou je k samostatnosti a ohleduplnosti k druhému. Již dvouleté děti, které už mluví, zvládají pozdravit, poděkovat a poprosit či o něco požádat. Učí se uklízet hračky na své místo s pomocí kamarádů, kteří jsou starší a chodí do MŠ déle. Děti pozorují a napodobují paní učitelky, které vlastními příklady ukazují dětem, jak se k sobě vzájemně chovat. Mluví přirozeně, pečují o dobrou výslovnost jak v mluvené řeči tak při zpívání. Paní učitelky se mohou dětem věnovat individuálně, snaží se vždy dítě vyslechnout a pomoci vyřešit jakýkoliv problém. Do hudební MŠ přicházejí děti ještě velmi malé, potřebují citlivý a láskyplný přístup učitelek, ty se jim snaží vytvořit prostředí jako doma. Některé děti ještě neumí mluvit a začínají si po poslechu písní broukat a na hudbu se pohybovat.

Téměř každý den se se staršími i mladšími dětmi na dané téma vede výtvarná výchova, kde se menší děti nejprve seznamují s různými výtvarnými materiály (čtvrtky, barevné

papíry, lepidlo, nůžky, pastelky, štětce...) a učí se již od útlého věku držet správně tužku. Většina malých dětí se seznamuje s výtvarnými činnostmi až v mateřské škole. Mým velkým překvapením bylo, jak děti s nadšením dokážou kreslit a malovat štětcem podle své představivosti a zvládnou dokončit svůj obrázek či výrobek.

Každý den za příznivého počasí paní učitelky chodí s dětmi na zahradu či na procházky do okolí školky, k potoku nebo do blízkého lesíka, kde si děti hrají. Malé děti se drží plyšové housenky a po cestě si zpívají písně, které již umí.

Jako pozorovatel jsem si všimla zajímavých rituálů, které děti znají a jsou pro ně velmi důležité. Opakují se před různými činnostmi a děti se tak cítí spokojeně a bezpečně.

Mezi některé rituály, které jsou dětem vlastní, patří:

- **Ranní rituály po úklidu, před svačinou** – po zvuku zvonku se společně uklízí hračky a pak si každé dítě vsedě v kruhu zazvoní na zvonek a přestaví své jméno (zpěvem)

Kamarád, kamarád, to je ten, kdo mě má rád.

Pomůže mi, poradí, po vláskách (po ruce) mě pohladí.

Všichni jsme tu kamarádi, protože se máme rádi.

To jsou ruce, to jsou dlaně, mýdlo s vodou patří na ně.

A po mýdle dobré jídlo a po jídle zase mýdlo.

- **Rituál před odchodem do hudebny** – s ukazováním

Tiše, tiše, ši, ši, ši, ať nás nikdo neslyší.

Šedý myšák si to píše, všechny myši chodí tiše.

- **Rituály před hudební činností** – zhudebněná říkanka v kruhu a píseň s ukazováním a pohybem

Velké kolo uděláme,

na sebe se podíváme.

Až v něm budeme všichni stát,

Můžeme si spolu hrát.

Chytíme se za ruce, uděláme kruh,

radost z toho mám, že tu nejsem sám.

Co dělají rádi dobří kamarádi,

co dělají rádi kamarádi.

Tleskají, tleskají, la, la.... Běhají, točí se, dupají, mrkají...

- **Rituál před obědem** – společné zpívání písničky

Byla jedna školička a ta měla sluníčka,

u jednoho stolu sedávali spolu,

za ruce se chytili, dobrou chuť si popřáli:

„Požehnanou dobrou chuť, mňam, mňam to si dam.“

- **Rituál před dopoledním odpočinkem** – paní učitelka před četbou pohádky dětem tiše zpívá písničku, při které se děti zklidní (např. Černé oči, Halí belí).

KDYŽ BUDEŠ POSLUŠNĚ SPÁT

Když budeš poslušně spát, jen tobě začnu se zdát.

Ref.: Budu jak rybička plout, ve tvém snu najdu si kout.

Potichu počnem si hrát, písničku, kterou ty rád.

Ref.: To všechno může se stát, když budeš poslušně spát.

4.2. Hudební činnosti s dětmi

Třída mladších dětí od 2 - 3,5 let

Navštívila jsem několikrát hudební program, který vede některé dny paní ředitelka a trvá přibližně 20 – 30 minut. Hudební činnosti jsou vedeny nenásilnou formou, je kladen důraz na spokojenost dítěte a radost z pohybu. Všechny písně, které společně zpívá paní ředitelka s dětmi, doprovází na kytaru nebo flétnu či piano. Druhá paní učitelka se zapojuje s dětmi a předvádí jim některé činnosti. Na začátku se děti seznamují a paní ředitelka zpívá: „*Jak se jmenuješ, my se na to ptáme?*“ Dítě odpoví své jméno např. Kubík a společně zazpívají „*Je to Kubík, my mu zatleskáme*“. Děti tleskají a zpívají do rytmu.

Hudební činnosti:

- hry se zvířecími zvuky – napodobování zvuků zvířat, zpívání písní místo textu na tyto zvuky (mňau, kvá, brum...)
- hry s rytmem – vytleskávání básní nebo písní po slabikách nebo na doby
- hry s písněmi – rytmický doprovod na Orffovy nástroje (ozvučná dřívka, rolničky, rytmická vajíčka, rumba koule)
- nácvik písní jednoduchých říkadel (např. Foukej, foukej větříčku) doprovázený pohybem – děti stojí v kruhu, drží prostěradlo a do rytmu s ním pohupují velkým pohybem (forte) a malým pohybem (piano)
- zpěv jednoduchých lidových i umělých písní za doprovodu kytary nebo klavíru, většina podpořena pohybem – rytmické pohupování (např. Cib, cib, cibulěnka), houpavý rytmický pohyb ze strany na stranu ve dvojici (např. Medvědí taneček)
- písně, při kterých děti reagují na změnu tempa – učitelka zrychluje či zpomaluje zpěv i doprovod, děti zrychlují či zpomalují běh (např. Jede, jede mašinka)
- písně, kde děti reagují na přerušování zpěvu změnou pohybu – děti běhají, uprostřed písně učitelka přestane hrát, děti se zastaví či lehnou na podlahu, opět pokračují v běhu až po poslechu pokračování písně
- tancování písní v kruhu, společné rytmické pohyby (Pásla ovečky, Koulelo se koulelo...)

- písňě, kde se střídá veselá nálada (dur) a živé tempo, písňě s ponurou a pomalou částí (moll) – děti reagují změnou rychlosti a změnou pohybu (např. Leze, ježek, leze, v lese a Pod dubem, za dubem..)

Některé písňě:

MYŠKY

Všechny myši za sebou po špičkách spolu jdou,

všichni ježci za sebou po patách dupou.

Všechny myši za sebou do pelíšku spolu jdou,

unavené spinkají, zhluboka oddychují.

Děti pohybově předvádí chůzi po špičkách a po patách, pak ulehají jako ke spánku.

VÍTR FOUKÁ

Vítr fouká do komína, všemi okny lomcuje,

Vysmívá se meluzína, proč ten vrabec běduje.

Fiju, fiju, fí, fiju, fiju, fí,

vysmívá se meluzína,

proč ten vrabec běduje.

Děti zpívají píseň v pianu nebo ve forte, pohybují padákem pomalu nebo rychle.

RYBIČKY

Plavou, plavou rybičky, otvírají hubičky.

Vyfukují bublinky, mají šedé šupinky.

La,la,la.....

V létě byly ve vodě, všechny ryby v pohodě.

Na zimu pak sumeček, ve vodě má domeček.

La,la,la.....

Děti zpívají a ukazují vlnky, po refrénu la,la,la... ukazují ústy kapra a vydávají zvuk rty.

ŠAŠEK

Když se tahá za šňůru, skáče šašek nahoru,

vytřepává rukama, vykopává nohama.

Jezdí jako na koni, a pak se vám ukloní.

Podle paní učitelky děti do rytmu pohybem představují zpočátku šaška a poté pohybově ztvárňují ostatní části písně.

Třída starších dětí od 3,5 - 6 let

Hudební činnosti s dětmi vede mladá paní učitelka, která má bohaté zkušenosti s dramatickou výchovou a hraje na pianino, flétnu a kytaru. Všechny činnosti jsou propojené se zpěvem, pohybem, hrou na tělo, na Orffovy nástroje, dramatickou výchovou. Paní učitelka se staršími dětmi používá reprodukovanou hudbu, která pomáhá dětem při pohybových projevech podle své fantazie, při poslechu různých zvuků (např. zvířat, deště), ale také při zpěvu a tanci. Lidové písně se zpívají často v F dur, D dur a to pomalu, rychle, tiše, hlasitěji. Děti poznávají rytmus skrze hru na tělo, tleskají, pleskají, dupají, ťukají. Při říkance Dešťové kapičky – do rytmu ťukají dvěma prsty na druhou ruku dlaně nebo ozvučnými dřívky. Paní učitelka používá při hudebních hrách rekvizity – šátky, barevné stužky, barevný padák, obruče, různé obleky a klobouky (viz. Příloha č. 7, 8). Venku pořádá zábavné činnosti s dětmi například kreslení na chodníku při zpěvu písničky „Skákala žabka“, třídění odpadu s písničkou, výlety do přírody – hledání pokladu s písničkou „ Duhový kamínek“ (viz. Příloha č. 5, 6).

TŘÍDÍME ODPAD

I když jsme jen malé děti, umíme už třídit smetí.

Ref.: Modrá, žlutá, zelená, víme, co to znamená.

Nedá nám to žádnou práci, už jsme jako dospěláci.

Ref.: Papír, plasty, sklenice, nápojové krabice.

Prší, prší, jen se leje, popelář se na nás směje.

Ref.: Rychle z auta vyleze, odpadky nám vyveze.

Zpívání do mikrofону

Medvědí taneček

Hudební dramatická výchova

4.3. Tradiční a mimořádné aktivity

Hudební MŠ rodinného typu pořádá dvakrát do roka besídky pro rodiče, kde děti předvedou krátké pásmo hudebních činností, které se během školního roku naučily. Dále pořádá podzimní Jablíčkový den, Mikulášskou besídku, karneval, oslavu Dne dětí,

oslavu jara, Velikonoc, výlet do ZOO, masopust (viz. Příloha č. 9) a další akce. Rodiče se zapojují se zájmem do různých aktivit a společných činností.

Celá školka se chystá navštívit malou scénu DJKT, kde bude dětem představena pohádková opera Kocour v botách v podání sólistů opery, dětského sboru a baletu plzeňského divadla.

Návštěva knihovny

Děti také navštívily obvodní knihovnu ve Skvrňanech, kde je paní knihovnice seznámila se skřítkem Knihovničkem, který dětem ukázal dětské knihy, děti si pak prohlížely pohádky s obrázky. Nejvíce se dětem líbily knihy s bohatými ilustracemi Heleny Zmatlíkové, Mileny Lukešové... Dětem byly představeny také obrázkové knihy s obsahem písní a říkanek, například Česká říkadla, písničky a pohádky od Milady Motlové. Paní učitelky jim z knížek četly a ve školce si o nich vyprávěly.

Návštěva v knihovně

Koncert žáků ZUŠ v hudební MŠ

Mateřská škola spolupracuje se ZUŠ Terezie Brzkové, která každoročně pořádá koncert v hudební MŠ, kde vystupují a hrají na hudební nástroje či zpívají někteří žáci, kteří navštěvovali tuto MŠ. Překvapilo mě, jak děti plně soustředěně poslouchaly vystoupení

dětí, které zpívaly písně a hrály na piano, housle, flétnu, akordeon. Děti z hudební MŠ se zapojily při některých písních hlasitým zpěvem a tleskáním.

Vystoupení dětí ze ZUŠ

Mikulášská besídka

Mikulášská besídka byla zahájena písní „Mik, miku, mik, miku, Mikuláš“ a po písni děti volaly na Mikuláše, aby se ukázal. Nejprve se objevili čerti, pak andělé a na druhé zavolání dětí již přišel, přivítal děti a posadil se k pianu. Mikuláš společně s andělem hráli na hudební nástroje a ostatní andělé, děti a rodiče zpívali vánoční koledy. Potom jednotlivě děti nebo i se sourozencem přicházely k Mikuláši, který četl z knihy hříchů, co nesprávného vykonaly a jestli vše napraví. Od anděla všechny děti dostaly mikulášskou nadílku.

Mikuláš s andělem hrají koledy

Mikuláš naděluje dětem dárky

Vánoční besídka

Vánoční besídka byla zahájena zpěvem dvou vánočních koled v podání operní zpěvačky maminky chlapce, který navštěvuje hudební MŠ, a doprovázela na housle paní ředitelka Mgr. Komišová. Děti zpívaly dětské písně s pohybovým ztvárněním, které se naučily během roku s doprovodem piana a kytary. Na besídce zazpívaly a pohybově předvedly písně s názvem Cibulka, Rybičky, Šašek, Myšky, Medvědi, Lečo, Kočka smaží cibulku aj. Také zazpívaly děti pásmo vánočních koled, které doprovázely paní učitelky na hudební nástroje. Všichni rodiče se připojili ke zpěvu s dětmi a atmosféra byla příjemná, vánoční. Ve druhé části besídky si děti s pomocí rodičů vyráběly svíčky z vosku, zdobily perníky cukrovou polevou a vystříhovaly, vybarvovaly si kapra z papíru. Na vánočně prostřeném stole vonělo cukroví a nechyběly nápoje, které nachystali rodiče a paní učitelky. Všichni přítomní se cítili spokojeně.

Hudební zahájení besídky

Výtvarné tvoření s rodiči

Vystoupení dětí z hudební MŠ

5. INDIVIDUÁLNÍ ROZHOVORY

Ukázky rozhovorů paní ředitelky a jedné učitelky z Hudební školky Skvrňany v Plzni jsou v 1. a 2. příloze. Ukázky dvou rozhovorů tatínků, jejichž synové hudební MŠ navštěvují a navštěvovali, se nachází ve 3. a 4. příloze. Všech 24 rozhovorů s paní ředitelkou, se třemi učitelkami a s rodiči jsou v písemné a ústní podobě uloženy na CD a přiloženy k bakalářské práci.

5.1. Rozhovor s paní ředitelkou a učitelkami

Paní ředitelka a majitelka hudební MŠ mi velmi ráda poskytla rozhovor na dané téma. Z rozhovoru vyplývá, že je větší možnost se věnovat individuálně dětem, které se těžko zařazují do velkého kolektivu. Rozvíjí u dětí sociální, motorické a komunikační dovednosti a vedou je k základům slušného chování. O zápisy do hudební MŠ je velký zájem a celoročně je zcela naplněna kapacita. Rodiče přitahuje také rodinné prostředí. Každodenně probíhá hudební a hudebně pohybová výchova a dále je pořádáno množství odpoledních akcí pro děti i pro rodiče. Často se podílí na mimořádných akcích celé rodiny, pomáhají s přípravami a aktivně vystupují profesionální hudebníci, kteří se zapojují do přípravy besídek a vystoupení. Paní ředitelka umí hrát na čtyři hudební nástroje (housle, flétna, klavír, kytara) a osobně vede některé dny dopoledne hudební činnosti s mladšími dětmi. Ještě před založením této instituce s dostatečnou kvalifikací vysokoškolského vzdělání vyučovala hudební teorii, sborový zpěv, hru na flétnu a housle na ZUŠ, na gymnáziu a VOŠ. V hudební MŠ nabízí v odpoledních hodinách hudební kurzy jak pro nejmenší děti (batolátka s rodiči), tak pro děti od 3–8 let hru na flétnu a zpěv, které paní ředitelka sama vede. Děti se seznamují s lidovými a umělými písněmi s doprovodem kytary a klavíru. Formou hry jsou vedeny základy hudební teorie, také hry na upevňování rytmu a metra, intonační hry, nácvik na navození hlavového tónu a zvětšování rozsahu zpěvního hlasu. Ostatní další kurzy, které jsou na webových stránkách školky, pomáhají rozvíjet hudebnost, intonační, rytmické cítění a kreativitu dětí. Jsou vedeny kvalifikovanými lektory.

Dále mi byly umožněny rozhovory s třemi učitelkami, které v této MŠ pracují.

První paní učitelka má třídu deseti starších dětí ve věku Od 3,5 - 6 let věku. Kvalifikaci si dodělává na pedagogické fakultě obor Učitelství pro MŠ. Z rozhovoru jsem se dozvěděla, že vykonávat toto povolání byl její sen. Především proto, že má hezký vztah k dětem, práce ji baví a naplňuje. Dětem se může věnovat individuálně a formou zábavné hry je vede klásce k hudbě. Má možnost si s každým dítětem denně popovídat, naslouchat mu a poznávat ho. S dětmi společně při hudbě cvičí, tancují nebo výtvarně tvoří či malují. Učí se nové písničky, zhudebňuje, dramatizuje pohádky, do rytmu hrají na Orffovy hudební nástroje. Podle paní učitelky mají děti velmi rády hudební improvizaci, kdy na hudbu představují např. různé pohádkové bytosti. Hudbou se dá dítě zklidnit, ale i rozdovádět. Může také vyvolat v dětech hezké i smutné vzpomínky. Každý týden na dané téma připravuje program, při kterém společně výtvarně tvoří, sportují, hrají si, učí se poznávat nové věci a svět kolem sebe. Paní učitelka se snaží vše protkat hudbou tak, aby to děti bavilo.

Dle rozhovoru druhé paní učitelky, která absolvovala kurz Pedagog volného času, asistent pedagoga a po zkušenostech s dětmi ve Waldorfské škole v družině, se jí naskytla po mateřské dovolené možnost být v hudební MŠ. S malými dětmi ve věku od 2–3,5 let se jí pracuje výborně, neboť má prostor k dítěti přistupovat jednotlivě a věnovat se každému zvlášť. Během dne se střídají a propojují aktivity hudební, pohybové a výtvarné. Ve výtvarných činnostech děti tvoří z různých materiálů a mají si možnost všechny pomůcky osahat a vyzkoušet. Podle sdělení paní učitelky děti nejvíce baví zpívat, pohybovat se a hrát na Orffovy hudební nástroje. Na otázku zda hudba má na děti nějaký vliv a jak na ně působí, jsem dostala odpověď, že má určitě pozitivní vliv, působí na ně kladně, je-li přijatelná jejich věku. Sama svým dětem zpívala, když byla v prenatálním stavu, a dodneška si společně zpívají. Na závěr si paní učitelka myslí, že děti jsou smyslem našeho života.

Třetí paní učitelka se rozhodla pracovat v hudební MŠ z důvodu zkusit si práci s malými dětmi a toto povolání vykonává již dva roky. Má vysokoškolské vzdělání obor Učitelství hudební výchovy a českého jazyka. Ve třídě se věnuje dětem od 2-3,5 let věku. Při hudebních činnostech hraje na pianino a děti nejraději zpívají a tancují. Na otázku na jaké hudební nástroje děti nejraději hrají, jsem získala odpověď, že nejoblíbenější nástroje jsou dřívka, bubínek, vajíčko a triangel, také s asistencí učitelky např. klavír

a housle. Děti vyjadřují zpěvem a hrou aktuální nálady – například smutek, radost. Hudba je aktivuje k činnosti, ke spolupráci. Rodičům sdělují doma, co nového umí zazpívat a co se jim povedlo.

5.2. Rozhovory s rodiči dětí, které hudební MŠ navštěvují

Bylo mi umožněno provést v měsíci lednu r. 2017 deset rozhovorů s rodiči sedmi dívek a tří chlapců ve věku 2,5-4,5 let a do hudební MŠ chodí v rozmezí 0,5-2, 5 roku.

Z rozhovoru bylo zřejmé, že většina rodičů si vybrala hudební MŠ v blízkosti svého bydliště, na doporučení od svých známých, jejichž děti spokojeně navštěvovaly toto zařízení. Jeden rodič, jehož jméno mohu po souhlasu uvést – Martin Šinták – sólista baletu, pracuje s manželkou v divadle JKT a přeje si syna v této hudební sféře rozvíjet. Vede v hudební MŠ Taneční pohybovou přípravu, kde se děti učí cvičení z taneční gymnastiky, lidové tance a základy baletu. Jedna maminka přihlásila své dítě, protože je to MŠ hudební a dítě rádo zpívá. Také je zde možnost se jim individuálně věnovat, seznámit se s kolektivem již od dvou let věku a stání MŠ tuto možnost nenabízí. V hudební MŠ není televize, a proto si jeden rodič vybral zde umístit svého syna. Tři rodiče získali informace z internetu.

V činnosti MŠ vidí rodiče u svých dětí velmi podstatné a přínosné vedení k samostatnosti, upevňování základních hygienických návyků a vytváření sociálních návyků. Podle rodičů mají učitelky úžasný přístup dětem, mají cit děti něco naučit a děti samy mají velký zájem vše zvládnout. Také slova jedné maminky: *„Myslím si, že školka rozvíjí osobnost dítěte ne jenom po stránce hudební, ale také osobní. Vede k upevňování přátelských vztahů a k základům slušného chování“*. Všichni rodiče jsou s činností MŠ spokojeni, jen jeden rodič měl v minulosti problém se stravováním (zdravá výživa), ale vše se podařilo vyřešit. Také by uvítal výuku angličtiny s rodilým mluvčím, aby se děti naučily správnému přízvuku.

Při rozhovoru s rodiči jsem se ptala, zda projevují jejich děti o hudbu větší zájem. Téměř všichni rodiče si myslí, že jejich děti se více zajímají o hudbu. Často si zpívají písně, které se naučily v MŠ, napodobují paní učitelky, do rytmu hrají na dětské hudební nástroje např. na kytaru, xylofon, bubínek, pianko, dřívka. Některé dítě se

neumělo ještě vyjádřit slovy, ale už si broukalo a snažilo se pohybovat do rytmu. Podle slov jedné maminky: „ *Ona nejraději zpívá, když jedeme v autě. Např. Pec nám spadla, Kočka leze dírou. Je vidět, že písničky zná, i když prakticky téměř vůbec nemluví.*“

Dle rodičů má hudba na děti pozitivní vliv, rozveseluje je, zlepšuje jim náladu např. při kreslení, vystřihování si dítě prozpěvuje. Jedna maminka je přesvědčená, že působí uklidňujícím dojmem, uklidní dítě zpíváním před spaním. Písnička na dobrou noc je každodenní rituál. Děti vyjadřují hudbou své emoce.

Všech deset rodičů by si přálo, aby se v budoucnu vzdělávaly jejich děti v nějakém hudebním oboru, ale záleží na dítěti samotném, jestli bude mít zájem.

Hudba znamená pro většinu rodičů podstatnou část vzdělávání. V šesti rodinách umí hrát vždy jeden z rodičů na hudební nástroj (housle, klavír, flétnu, kytaru, trubku) a jedni rodiče jsou zaměstnáni v hudebním oboru. Hudba pomáhá při relaxaci, zlepšuje špatnou náladu, dává nám radost, potěšení, každý den nás hudba provází. Jak cituje jedna maminka: „ *Je vlastně prostoupena celým mým životem.*“

Rodiče si zpívají s dětmi písně lidové, z večerníčků „Dříve než nám usnou víčka“, a které se naučily ve školce „Pod dubem, za dubem“, „ O čem se zdá medvědům“. Také jedna 2,5 letá holčička zpívá s maminkou lidové písničky, ale i písničku od Kluse „Cesta“. Líbí se jí všechna hudba. Naši českou hymnu je možné slyšet v jejím podání v audiozáznamu na CD, které je přiloženo k bakalářské práci. Tato poskytnutá audionahrávka od maminky byla nahraná v době krátce před druhými narozeninami.

Na závěr rozhovoru jednoho rodiče: „ *Já bych jenom chtěla říci, že všechny paní učitelky jsou tady úžasné, že je mám všechny ráda, malá je má taky ráda. Ani si nedokážu představit, že bysme chodili někam jinam.*“

5.3. Rozhovory s rodiči dětí, které hudební MŠ navštěvovaly

Také mi byly poskytnuty rozhovory rodičů šesti dívek a čtyř chlapců, kteří jsou ve věku od 4-6 let a docházeli do hudební MŠ průměrně 1-2 roky.

Rodiče vidí v činnosti hudební MŠ jako podstatné a přínosné pro výchovu jejich dítěte – začlenění se do kolektivu, zvládnání sociálních návyků a dovedností, individuální přístup,

všestranný rozvoj, výchovu k pevným hodnotám křesťanství, lásku k důslednosti, zaměření se na hudbu, větší zájem o hudbu.

Očekávání rodičů naplňovala školka zcela, nadměru, pozitivně.

Z rozhovorů devíti rodičů vyplývá, že rozdíly mezi hudební MŠ a státní MŠ, kterou v současné době jejich dítě navštěvuje, jsou velké. Hudební MŠ má více rozšířenou hudební výchovu, větší zaměření na hudbu, menší kolektiv dětí, rodinné prostředí, intenzivnější péči o děti, lepší zpětnou vazbu od učitelek. Jedna maminka je spokojená v obou školkách, kde jsou hodné paní učitelky. Státní MŠ je více anonymní z důvodu velkého počtu dětí ve třídách. Děti jsou dle slov rodičů odkázány samy na sebe a na kolektiv, chybí jim intenzivnější zábava a často se jim pouští pohádky z počítače a televize. Jeden rodič postrádá pro svého syna větší důraz na hudbu a na pohyb dětí (sport).

Na otázku rodičům, zda se dítě dále věnuje hudbě, jsem dostala odpovědi kladné. Některé děti si doma tancují, zpívají, poslouchají hudbu, brnkají na dětské hudební nástroje, chodí do divadel a na koncerty. Převážná většina dětí navštěvuje v odpoledních hodinách hudební kurzy v hudební MŠ – hru na flétnu (4 děti), zpívání (4 děti), angličtinu v písničkách (1 dítě). Jedna šestiletá dívka chodí do hudební třídy na základní školu a jedna maminka se chystá přihlásit své dítě na přípravku do ZUŠ. Jedna dívka nenavštěvuje žádné hudební kroužky, jen od září by chtěla zkusit pohybovou výchovu se zaměřením na hudbu a zpěv.

Rodiče, kteří dávají své děti na hudební kroužky, jsou velmi spokojeni, jejich děti se postupně zdokonalují. Podle slov rodičů se děti při zpěvu naučily spoustu nových písniček, které si doma zpívají a ve volném čase. Také zvládají rytmus, dynamiku písni a zlepšují se v pohybově rytmických dovednostech. Podle sdělení maminky, pozorují u svého šestiletého chlapce, že v poslední době má o hudbu větší zájem. Ve svém volném čase se věnuje hře na flétnu a dokáže si přehrát písničky, které má rád. Jiný pětiletý chlapec se za rok a půl naučil na flétnu celou stupnici a první notu s křížkem (fis). Rád si zpívá, když je mu dobře, ať už na lyžích nebo kdekoli jinde.

Zda má hudba pozitivní vliv na dítě a jak na ně působí – rodiče si myslí, že hudba děti rozveseluje, mají pak lepší náladu, potřebují, chtějí zpívat a tancovat. Také hudba

uklidňuje a pomáhá tak vyjadřovat pozitivní emoce. Kromě nich může ale vyvolat i negativní emoce, které se v člověku odehrávají. Některé písně se nám líbí a některé ne.

Převážná část rodičů hrála na hudební nástroj už od dětství – např. na klavír, flétnu, kytaru, ale aktivně se hudbě nevěnují. Jedna maminka mi sdělila, že jednak hudbu poslouchají, chodí na koncerty, ale také společně hrají na hudební nástroje, starší syn na altovou flétnu a manžel na kytaru, mladší syn na zobcovou flétnu. Někteří rodiče potřebují hudbu k životu, slouží jim jako relaxační, uklidňující prostředek. S dětmi si zpívají doma nebo v autě především lidové písně, písně z pohádek, vánoční koledy, písně od Nohavici, Svěráka atd. Jen jeden rodič mi odpověděl, že hudba pro něj nic neznamena, protože nemá hudební sluch, ale děti mají hudbu rády.

Na závěr jsem se z některých rozhovorů dozvěděla, že zpěv je příjemná věc, hudební náplň by do mateřských škol měla patřit, hudba je krásný prostředek, jak vyjádřit emoce.

6. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

6.1. Závěr z aktivního pozorování

Dle mého pozorování je MŠ Skvrňany školkou specializovanou na hudební výchovu, což se projevuje větším zařazováním hudebních činností do výchovného programu, než v jiných školkách. Ale vždy je důležité propojovat řízenou činnost s volnou hrou.

Dle Mgr. Karla Daňhela *„je důležité využívání hudebních činností s důsledným zvážením přiměřenosti, tak aby u dětí hudební činnosti nepřekročily hranici hry a zábavy, které by vedlo k únavě a nechuti muzicírovat a ve svém důsledku vyvolalo u dětí opačný efekt, než probuzení přirozeného zájmu...“* (Slovní sdělení, 2017) Pro celkový a všestranný rozvoj dítěte se zařazují i činnosti literární, dramatické, výtvarné a environmentální činnosti probíhající v přírodě. Každý den je v programu stanovena přibližně půlhodina zaměřená na zvládnutí prvků hudební výchovy – poslechové, pěvecké, pohybové, instrumentální činnosti. Hudební činnosti jsou využívány celodenně při aplikaci rituálů a to před svačinou, procházkou, obědem, odpočinkem či hudebním programem. Děti jsou ve zvýšené míře vedeny k poznávání hudebních aktivit ve veřejném životě –

návštěva divadla JKT, hudebně výchovného programu pro děti. Součástí výchovného programu pro děti je vystoupení dětí ze ZUŠ s prezentací nástrojové hry a zpěvu. Rodiče v rámci svých možností se snaží hudební MŠ podporovat a zapojovat se aktivně do různých akcí. Paní ředitelka a učitelky svým vstřícným chováním vlídně přijímají každé dítě, pomáhají jim se zapojit do kolektivu a vzájemně se respektovat, dodržovat pravidla školky. Vedou je k vzájemné pomoci a toleranci k druhému. Snaží se dětem navodit rodinnou atmosféru, aby se cítily v MŠ bezpečně, spokojeně a šťastně. Na téma týdne se v programu propojí pohybové, dramatické, pěvecké, instrumentální i výtvarné činnosti. Děti se seznamují s hudebními nástroji, rytmezují říkadla, zpívají lidové i umělé písně v doprovodu kytary nebo klavíru, tancují, cvičí na hudbu, dramatizují pohádky...

6.2. Závěry z rozhovorů

Na základě analýzy jednotlivých rozhovorů bylo možné vyvodit celkové závěry. Specializovaná mateřská škola Skvrňany v Plzni zaměřená na hudební výchovu všem rodičům splnila očekávání zcela a jsou velice spokojeni. Většina rodičů si pro své děti vybrala toto zařízení v blízkosti bydliště na doporučení svých známých a také proto, že hudební MŠ přijímá děti od dvou let věku. Rodiče vidí velké rozdíly mezi hudební a státní MŠ. Ve státní MŠ je velký počet dětí, není možnost se dětem věnovat každému zvlášť a učitelky tak dávají dětem malou zpětnou vazbu. V hudební MŠ vidí rodiče podstatné a přínosné pro své děti pozitivní posun v oblasti biologické, psychologické a sociální. Jsou spokojeni s přístupem všech učitelek, jak vstřícným způsobem předávají dětem lásku k hudbě, ale také upevňují v nich zdravé sebepojetí, ohleduplnost, toleranci a úctu k druhému. Poněvadž do tohoto zařízení chodí méně dětí, přistupují paní učitelky k dětem individuálně a mají k nim hezký vztah. Rodiče jsou přesvědčeni, že hudba má na děti pozitivní vliv a pomáhá jim k celkovému rozvoji. Jsou pak veselejší a spokojenější. Umí ze školky zazpívat hodně lidových i umělých písní, tancují a doma hrají na dětské hudební nástroje. Děti navštěvující hudební kurz hry na flétnu, si rády přehrávají doma písničky, které se naučí. Téměř v každé rodině umí někdo z členů hrát na hudební nástroj, avšak je málo rodin, kde si společně zazpívají a zahrají. Často poslouchají reprodukovanou hudbu, která jim pomáhá při relaxaci.

ZÁVĚR

Na základě výsledků z výzkumného šetření vyplývá, že hudba je v dětském věku přirozenou součástí psychofyzického chování člověka. V teoretické části jsem se zabývala hudebním vývojem dětí, působením rodiny na hudebnost dítěte, vlivem hudby na osobnost dítěte a rozvojem hudebních schopností a dovedností dítěte. Hudba přispívá k rozvoji harmonické bytosti, přináší klid, pohodu, cvičí paměť, fantazii, představivost, ale ovlivňuje také emoce. Velký význam pro hudebnost předškolního dítěte má především rodina. Pokud má rodina zájem, aby byla hudba po celý jeho život potěšením a obohacením, věnuje mu v tomto věku dostatek péče a trpělivosti v jeho hudebních začátcích. Představila jsem oblasti hudební výchovy a hudební činnosti, které je nutné přizpůsobit podle věku dítěte a podle jeho schopností a dovedností. Muzikoterapie napomáhá ke zklidnění a také dětem se speciálně vzdělávacími potřebami.

V praktické části jsem došla v hudební MŠ formou pozorování a rozhovorů ke zjištění, že smyslem hudební výchovy je rozvíjet pohybové, pěvecké, instrumentální dovednosti dětí v souladu s hudbou a umožnit jim rozvíjet jejich kreativní schopnosti a estetické cítění, dopřát jim příležitost relaxace a vzájemné komunikace prostřednictvím hudby a pohybu. V hudební výchově se propojuje pohybová výchova, zpěv, instrumentální hra a hudebně dramatické výchova. Hudební výchova se zaměřuje na vytváření a rozvíjení vztahu dětí k hudbě prostřednictvím hudebního projevu. Pro dítě je nejúčinnější, nejdůležitější a přirozenou potřebou pohyb, kterým se uskutečňuje tělesné, intelektové a citové zrání. Každodenní rituály před činnostmi dávají dětem spokojenost, bezpečí a jistotu. V řízených činnostech je více hudební výchovy než v běžných mateřských školách, avšak je kladen důraz na celkový rozvoj a individualitu dítěte. Každý pedagog umí k dětem přistupovat podle jejich vývojových možností a všechny činnosti dokáže dětem podat formou hry a zábavy, přičemž vychází z plánované vzdělávací činnosti. Z šetření kvalitativního výzkumu jsem došla ke zjištění, že hudba provázející děti v předškolním věku většinou podporuje zájem o hudební aktivity, zpěv či hru na hudební nástroj. Zjistila jsem, že rodiče vybírají mateřskou školu pro své děti podle kvality. Zároveň většina dětí odchází do státních

mateřských škol z finančních důvodů. A většina rodičů by preferovala státní mateřské školy s menším počtem dětí ve třídách, případně se zaměřením na hudební výchovu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. Praha: Nakladatelství AMU, 2004. Knižnice Metodického centra HAMU. ISBN 80-7331-018-X.

JENČKOVÁ, Eva. *Muzika od potoka*. Hradec Králové: Tandem, 2014. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-23-7.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2846-9.

KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-488-6.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Taneční hry s písničkami*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0408-4.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-562-2.

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-543-1.

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika, 2012. ISBN 978-80-266-0067-1.

SACKS, Oliver. *Musicophilia: příběhy o vlivu hudby na lidský mozek*. Praha: Dybbuk, 2009. ISBN 978-80-86862-92-7.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha, nakladatelství Supraphon, 1974.

SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-04-20587-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-928-6.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. *Lidové písničky a hry s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 1 zpěvník (146 s.). ISBN 978-80-7367-264-5.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, Alena TICHÁ a Věra BUREŠOVÁ. *Písničky a jejich dramatizace*. Praha: Portál, 2000. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-7178-477-X.

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Vyd. 2. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-24939-6.

Internetové zdroje:

DAŇHEL, Karel. *Hudební divadlo pro děti* [online]. © 2010 [cit. 1-15-2017].

Dostupné z: <http://karel-danhel.webnode.cz/arion-hudebni-divadlo-pro-deti/>

Hudební školka Plzeň. *Hudební školka Plzeň* [online]. ©2012 [cit. 1-15-2017].

Dostupné z: <http://www.hudebniskolkaplzen.cz/>.

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Rozhovor s ředitelkou a majitelkou Hudební školky Skvrňany v Plzni

Příloha č. 2: Rozhovor s paní učitelkou

Příloha č. 3: Rozhovor s tatínkem chlapce, který hudební MŠ navštěvuje

Příloha č. 4: Rozhovor s tatínkem chlapce, který hudební MŠ navštěvoval

Příloha č. 5: Foto - obr. 1 Třídění odpadu se zpěvem

Foto - obr. 2 Hledání pokladu s písničkou „ Duhový kamínek“

Příloha č. 6: Foto - obr. 3 Kreslení na chodníku

Foto - obr. 4 Noty k písni „Skákala žabka“

Příloha č. 7: Foto - obr. 5 Hraní na xylofony

Foto - obr. 6 Hraní na rytmické hudební nástroje

Příloha č. 8: Foto - obr. 7 Hry s padákem - houpání medvídka

Foto - obr. 8 Improvizace na hudbu „ Víly a obři“

Příloha č. 9: Foto- obr. 9 Kreslení maskota na masopust

Foto- obr. 10 Masopust začíná - procházka v maskách

Příloha č. 1:

Rozhovor s ředitelkou a majitelkou Hudební školky Skvrňany v Plzni

Otázka: „ Co bylo vaším motivem založit Hudební školku Skvrňany v Plzni?“

Odpověď: „Protože máme ve školce malý kolektiv dětí, můžeme se jim věnovat individuálněji než v běžné státní mateřské škole. A můžeme se individuálněji věnovat dětem, které těžko zvládají velký kolektiv. Taky můžeme zvyknout si na větší množství dětí i dětem, které jsou nesmělé nebo s mírným hendikepem. Můžeme je naučit rozvinout sociální vazby, naučit dětem základů slušného chování a také k úctě k autoritám. A mimo jiné, protože jsme hudební školka, snažíme se děti rozvíjet uměleckým směrem víc než běžné mateřské školy.“

Otázka: „Máte hudební vzdělání a je třeba, abyste se dále nějak speciálně vzdělávala proto, abyste věděla, jak zvyšovat úroveň této MŠ?“

Odpověď: „Vystudovala jsem Pedagogickou fakultu ZU v Plzni obor Hudební výchova a český jazyk pro střední školy. Předtím jsem absolvovala oba cykly v ZUŠ v oboru Hra na housle, na gymnáziu jsem maturovala z Hudební výchovy. Do dnes jsem v kontaktu s vyučujícími katedry Hudební kultury na Západočeské univerzitě a dále s několika učitelkami ZUŠ. Tyto učitelky mi poskytly studijní materiály pro práci s dětmi předškolního věku. Ještě před založením hudební školky jsem vyučovala hudební teorii, sborový zpěv, hru na flétnu a housle. Na ZUŠ jsem měla děti ve věku 6-12 let, dále na gymnáziu a VOŠ.“

Otázka: „Jak velký je zájem rodičů přivádět své děti právě do této MŠ?“

Odpověď: „Zájem máme velmi velký, celoročně je zcela naplněna kapacita.“

Otázka: „Proč si myslíte, že si rodiče pro své děti tuto hudební MŠ vybírají?“

Odpověď: „Základním důvodem si myslím je to, že přijímáme děti už od dvou let věku. Dále nabízíme menší kolektiv než v běžných školkách. Dvě učitelky mají na starost maximálně dvanáct dětí. Dále je možné domluvit se na individuální docházce, případně jen několik dní v týdnu. Máme velký výběr zájmových kurzů. Každodenně probíhá výuka hudební a hudebně pohybové výchovy a dále pořádáme množství odpoledních akcí pro celé rodiny. A v neposlední řadě rodiče přitahuje i rodinné prostředí školky.“

Otázka: „Myslíte si, že rodiče dětí se více zapojují do dění hudební MŠ, podílejí se na různých mimořádných akcích?“

Odpověď: „Ano, často se zapojují i celé rodiny a aktivně se zapojují profesionální hudebníci, protože zde máme několik rodičů, kteří jsou v hudbě profesionálové, ty nám pomáhají s přípravou besídek a hudebních vystoupení. Dále se maminky se aktuálně zúčastňují v přípravě občerstvení. Většina rodičů se pasivně zúčastňují, že přijdou.“

Otázka: „Při dopolední činnosti se zaměřujete na hudební výchovu s dolní třídou mladších dětí, jak se děti zapojují do hudebních činností a jaké aktivity je nejvíce baví?“

Odpověď: „Co se týká nejmenších dětí, většinou začínají spíš s broukáním než se zpěvem. Větší děti potom zpívají, pohybují se nebo cvičí při hudbě. Veškeré hudební činnosti se od začátku snažíme propojovat co nejvíce s pohybem a hrají na Orffovy nástroje. Co se týče toho, jak se děti zapojují, je obvyklé, že některým dětem trvá delší dobu někdy hlavně chlapcům, než se zapojí aktivně do kolektivních činností. Podle ohlasů rodičů předvádějí vše, co se ve školce naučily v klidu doma ve svém prostředí, ale některé děti hned, jakmile nastoupí do školky a jsou to právě děvčata.“

Otázka: „V hudební MŠ nabízíte a vedete některé hudební kurzy, jaké a jak velký je o ně zájem?“

Odpověď: „Kurzů máme několik. Pro nejmenší děti je zaměřený hudební kurz pro batolátka s rodiči. Ten navštěvují děti od 1,5 roku s rodiči. Zájem je velký. Letos jsme otvírali tři kurzy, do kterých chodilo zhruba třicet dětí. Náplní tohoto kurzu je rytmizace říkadél, deklamace. S pomocí rodičů děti provádějí jednoduchý rytmický doprovod, zpíváme jednoduché lidové a některé umělé písně a dětem ukazují různé hudební nástroje a hru na ně - flétnu, klavír, housle, kytaru a některé bicí nástroje. Dále pro větší děti jsou určené hudební kurzy odpolední děti od 3 - 8 let, kurzy jsou odstupňované dle věku. V letošním školním roce jsou otevřené čtyři kurzy, které navštěvuje zhruba padesát dětí a náplní je kromě výše jmenovaného je, že se snažíme dětem zprostředkovat základy hudební teorie formou hry, aby znaly pojmy notová osnova, houslový klíč, základní druhy not. Učíme děti v rozsahu jednočárkované oktávy znát i názvy not postupně a základní pojmy z hudebního názvosloví, které učíme opět formou

mnoha her. Dále hry na upevňování vnímání rytmu a metra, intonační hry, hry, které podporují nácvik hlavového tónu. Hry, které podporují rozsah zpěvního hlasu, dramaturgizujeme pohádky, postupně nacvičujeme velké množství lidových a umělých písní s doprovodem kytary a klavíru.“

Otázka: „*Poslední otázka je, jestli po několikaletém působení je vaše vnitřní očekávání skutečně naplněné?*“

Odpověď: „*Ano, jsem spokojená.*“

Příloha č. 2:

Rozhovor s paní učitelkou

Otázka: „*Proč ses rozhodla pracovat v hudební MŠ?*“

Odpověď: „*Ve školce jsem chtěla pracovat vždycky. Byl to můj sen. Práce s dětmi mě baví a naplňuje. Můj vztah k dětem se zřejmě tvořil v mém dětství. Mám 3 mladší brášky a tak jsem se jim hodně věnovala. Jezdila jsem na různé tábory a chodila jsem na různé kroužky a já vždy obdivovala ty, co to dokázali udělat tak, aby to děti bavilo, a aby si z toho i něco odnesly. A proč školka s hudebním zaměřením? Asi proto, že sama hudba mě provází celý můj život. Hraji na 3 nástroje: kytaru, klavír a flétnu a věnuji se také zpěvu.“*

Otázka: „*Jaké máš vzdělání a jak dlouho toto povolání vykonáváš?*“

Odpověď: „*Já mám za sebou gymnázium a v současnosti studuji Pedagogickou fakultu Učitelství pro mateřské školy“*

Otázka: „*Kolik máš dětí ve třídě a v jaké věkové kategorii?*“

Odpověď: „*Ve třídě mám 10 dětí ve věku od 3,5 do 6 let.“*

Otázka: „*Jak se pracuje ve třídě s takovým malým počtem dětí a jak se dětem věnuješ?*“

Odpověď: „*Tím, že mám na starosti malý počet dětí, se jim mohu plně individuálně věnovat. Mám možnost si s každým dítětem během dne popovídat, naslouchat mu a poznávat ho.“*

Otázka: „*Jak často zařazuješ hudební výchovu do činností a jaké hudební aktivity dětem nejvíce baví?*“

Odpověď: „*Hudební výchovu s dětmi máme každý den 20-30 min, kdy společně na hudbu cvičíme, tancujeme nebo při ní výtvarně tvoříme či malujeme. Učíme se nové písničky s ukazováním, hraje na nástroje, procvičujeme rytmizaci, zhudebňujeme a dramatizujeme pohádky. Také se děti učí poznávat podle sluchu klavírem nebo flétnou zahrané písničky. Nebo dětem dávám poznávat povrch nástroje podle hmatu a zvuk nástroje podle sluchu. Hudbu vkládám i do některých her, např. Hra na sochy, kdy se děti pohybují spontánně na hudbu a při jejím zastavení děti udělají sochu. Nebo hra na*

Tučňáky, kdy děti chodí na hudbu jako tučňáci a na legrační zvukové heslo se tučňácky pozdraví se svým kamarádem. Tuto hru mají děti velmi rády a stejně tak hudební improvizaci na Obry a Víly, kdy na takovou těžkopádnou a hutnou hudbu děti zvýrazňují obry a na lehounkou melodii hranou flétnou zvýrazňují zas víly. Mohou při tom použít i šátky. Je ale velmi těžké vybrat, co vlastně děti mají nejvíce rády. Mám vždycky pocit, že je baví vše, co je s hudbou spojené.“

Otázka: „ Na jaké hudební nástroje děti nejraději hrají?“

Odpověď: *„Děti nejraději hrají při volné hře na malé kytarky a xylofony. Při programu děti rády používají Orffovy nástroje, rolničky, zvonečky a dřevěné nástroje, mezi které patří tenká dřívka, vajíčka, větší a menší špunty. Také děti rády používají nástroj, který je jim nejbližší a to hru na tělo.“*

Otázka: „ Myslíš si, že hudba má na děti nějaký vliv, pokud ano, jak na ně působí?“

Odpověď: *„Rozhodně má na děti hudba nějaký vliv. Hudbou se dá dítě zklidnit, ale také rozdovádět. Hudba může v dětech vyvolat hezké, ale i smutné vzpomínky. Správně vybraná hudba ale děti rozvíjí pozitivně. Mám ve školce chlapečka, který je velmi živý. Má také proč být. Je to syn uznávaného baletního tanečníka. Ale při pomalejší, uklidňující melodii se dokáže dobře zklidnit a soustředit se na činnost. Nebo holčička, která má podezření na autismus. Má ráda své stereotypy a bojí se mluvit před dětmi a lidmi, které zná krátkou dobu. V hudebních činnostech se ale odváže. Nahlas se projevuje, zpívá jako o život a má opravdu krásný hlas. Miluje nástroje a těší se, až se naučí jednou na flétnu. Jakoby to pro ni byl úplně jiný svět, ve kterém se nemá potřebu ke svým stereotypům a nervozitě vracet. Špatně mluvící děti při zpívání svůj jazýček lépe obrušují a hlavně lépe chápou význam textu písničky.“*

Otázka: „ Zahrnuješ do programu také jiné činnosti než hudební?“

Odpověď: *„Ano to zahrnuji. Chci, aby děti byly všestranně rozvinuté. Každý týden máme téma, na které připravuji pro děti program. Děláme společně výtvarku, sportujeme, hrajeme si, učíme se poznávat nové věci a svět kolem nás a vše se snažím protkat hudbou, tak aby to děti bavilo.“*

Otázka: „Chtěla bys říci něco na závěr?“

Odpověď: „Asi jen to, že s hudbou jde všechno líp. Vždyť i lidé v dřívějších dobách si při práci zpívali, a jak jim šla práce od ruky.“

Příloha č. 3:

Rozhovor s tatínkem chlapce, který hudební MŠ navštěvuje

Otázka: „ *Z jakého důvodu jste si vybrali hudební školku pro předškolní vzdělávání svého dítěte?*“

Odpověď: „*Vybrali jsme si jí proto, že s manželkou pracujeme v divadle. Takže bychom chtěli syna v této sféře rozvíjet jako my.*“

Otázka: „ *Jak jste se dozvěděli o této hudební MŠ?*“

Odpověď: „*Od kolegyně z divadla.*“

Otázka: „ *Kolik let je vašemu dítěti a jak dlouho navštěvuje tuto mateřskou školu?*“

Odpověď: „*4,5 let a navštěvuje jí 2.5 roku.*“

Otázka: „ *Co vidíte v činnosti školky jako podstatné a přínosné pro výchovu vašeho dítěte?*“

Odpověď: „*Individuální přístup ke každému dítěti, rozvoj, co každé dítě v útlém věku vlastně potřebuje a úžasný přístup učitelek tady na školce.*“

Otázka: „ *Naplňuje tato mateřská škola vaše očekávání zcela, případně v čem by mohla lépe naplňovat vaše představy?*“

Odpověď: „*Naplňuje naprosto zcela.*“

Otázka: „ *Všimli jste si u svého dítěte, že projevuje o hudbu větší zájem, pokud ano, co ho nejvíce baví?*“

Odpověď: „*Ano, my ho vedeme doma taky k muzice, ale tady je to intenzivnější a rozhodně se o hudbu více zajímá. Nejvíce ho baví zpívat, každou chvíli přijde s novou písničkou. Jsme hodně mile překvapení. Taky ho nejvíce baví tancování, běhání, skákání.*“

Otázka: „ *Myslíte si, že hudba má na dítě pozitivní vliv, pokud ano, jak na ně působí?*“

Odpověď: „*Určitě ano. Na dítě hudba působí uklidňujícím dojmem, uklidní dítě zpíváním před spaním i kvůli nějakému rituálu. Máme doma rituál, kdy si zazpíváme písničku před spaním na dobrou noc. Pro to dítě je ta muzika určitě důležitá.*“

otázka: „ Přáli byste si, aby vaše dítě se v budoucnu dále vzdělávalo v nějakém hudebním oboru?“

Odpověď: „Ano, ale necháme to na něm.“

Otázka: „ Co znamená hudba ve vašem životě?“

Odpověď: „Hrozně moc, já na hudbu tančím, je to moje povolání.“

Otázka: „Zpíváte si někdy s vaším dítětem, pokud ano, jaké písně?“

Odpověď: „Ano, nejčastější jsou písničky, co se naučí ve školce, přijde a my se doma s manželkou je naučíme a zpíváme to s ním. Nejlépe píseň Pod dubem za dubem, O čem se zdá medvědům. Takové klasické večerníčkové písničky.“

Otázka: „ Chtěl byste říci něco na závěr?“

Odpověď: „Popřát školce hodně štěstí, hodně úspěchů, hodně hodných dětí a jsme za to hrozně šťastní.“

4. příloha:

Rozhovor s tatínkem chlapce, který hudební MŠ navštěvoval

Otázka: „*Kolik let je vašemu dítěti, jak dlouho docházelo do hudební MŠ?*“

Odpověď: „*Je mu 6 let a docházel sem od 2-3 let. 1 rok.*“

Otázka: „*Co vidíte v činnosti školky jako podstatné a přínosné pro výchovu vašeho dítěte?*“

Odpověď: „*Nejpodstatnější bylo to, že se dostal do kolektivu dalších dětí a naučil se interakci v tom dětském kolektivu. To konec konců byl důvod, proč jsme ho do této školky dali, ještě dřív než v těch třech letech, kdy by měl zahájit docházku do státní školky. Tak proto jsme si zvolili tuhle soukromou školku a nechali ho, aby si v tom kolektivu dokázal nějakým způsobem zvyknout na to, co ho v budoucnu čeká.*“

Otázka: „*Naplňovala tato mateřská škola vaše očekávání zcela, případně v čem by mohla lépe naplňovat vaše představy?*“

Odpověď: „*Určitě naplnila, protože potom přechod do té státní školky pak byl poměrně plynulý, klidný. Neměl tam žádné problémy a byl, dodneška i je hodně společenský. Ty kolektivy dětí mu nevadí, naopak je vyhledává. Nedokážu posoudit, jak by to vypadalo, kdyby nechodil do této školky, jestli by se to hodně změnilo. Ale každopádně jsme spokojeni, jak se v tomhle tom ohledu vyvíjel. To hodnotím pozitivně.*“

Otázka: „*Jaké rozdíly spatřujete mezi hudební MŠ a státní MŠ, kterou v současné době vaše dítě navštěvuje?*“

Odpověď: „*To, že tady je kolektiv mnohem menší. Péče o děti byla mnohem intenzivnější než ve státní školce. Ono je to samozřejmě způsobeno tím, že tam je dvojnásobek či trojnásobek dětí než tady. Ale byli jsme rozhodně spokojenější tady než ve státní školce. Tam děti jsou odkázány samy na sebe a na ten kolektiv. Tam péče učitelek není tak intenzivní.*“

Otázka: „*Jak se vaše dítě dále věnuje hudbě?*“

Odpověď: „*Věnuje se flétně, zpěvu a dál ho zatím nijak nerozvíjíme, v tomto věku. V posledním roce pozorujeme, že má o hudbu větší zájem. Dokáže si přehrát písničky,*

keré má rád. Hra na hudební nástroj ho začíná bavit a vyhledává jí i sám. Nemusíme ho nutit, věnuje se sám ve svém volném čase.“

Otázka: „Jaké hudební kroužky vaše dítě navštěvuje?“

Odpověď: „Navštěvoval hudebku zpěv několik let asi 2,5 roku, to ho zas tolik nebavilo. S tím potom přestal a pokračovali jsme v té hře na flétnu. Tohle dělá do teď, už asi 3. rokem.“

Otázka: „Jak jste spokojeni s hudebními kroužky a co nového se vaše dítě naučilo?“

Odpověď: „Určitě s flétnou jsme spokojeni. To je vidět a pozorujeme, jak se v tom vyvíjí, dělá pokroky a baví ho to. To je věc co se naučil úplně nově. Já sám taky zvládám základy na flétnu, ale neměl bych sílu ho to učit. Má rád individuální přístup a na ten zpěv chodilo hodně dětí. On se tam většinu času jakoby nudil a nebyla na něj pozornost soustředěná tolik. S tím sám nebyl spokojený a dělal různé blbosti.“

Otázka: „Myslíte si, že hudba má na dítě pozitivní vliv, pokud ano, jak na ně působí?“

Odpověď: „Určitě. Poslední dobou pozorujeme, že si i z rádia odposlouchává sám písničky a baví ho to. Když si hraje sám, tak si u toho zpívá. Je to pro něj běžná součást života a vyhledává to.“

Otázka: „Co znamená hudba ve vašem životě?“

Odpověď: „Mě rodiče od malička vedli k hudbě i hře na nějaké hudební nástroje - na flétnu, na klavír. Na kytaru se věnuju do teď. Hudba pro mě má základní význam. Rád poslouchám nějakou hudbu a podstatě třeba i při práci mě uklidňuje a trochu motivuje.“

Otázka: „Zpíváte si někdy s vaším dítětem, pokud ano, jaké písně?“

Odpověď: „Ano, poměrně často se uchyluji k těm Svěrákovo písničkám. Ty mám rád a hraju na kytaru.“

Otázka: „Chtěli byste říci něco na závěr?“

Odpověď: „Jsem rád, že se nám podařilo v blízkosti našeho bydliště najít školku, která nám umožnila nabídku těchto kurzů, tak i vzdělávání. Vyšli nám vstříc. Jsme spokojeni.“

Příloha č. 5

Obr. 1

Třídění odpadu se zpěvem

Obr. 2

Hledání pokladu s písničkou „ Duhový kamínek“

Příloha č. 6

Obr. 3

Kreslení na chodníku při zpěvu písničky „ Skákala žabka“

Obr. 4

A handwritten musical score for the song "SKÁKALA ŽABKA" is displayed on a grid background. The title "SKÁKALA ŽABKA" is written in bold, uppercase letters at the top. Below the title, there are two staves of musical notation. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are written below the notes: "Ská-ka-la žab-ka, šlá-ka-la přes ká-mo-raj, přes ma-dě-řky ská-ka-la žab-ka dom a zpět." The second staff continues the melody with the lyrics: "Dej po-zor žab-ko, dej po-zor ab nes-pad-la na-dě-řky, má-dě-ř s ná-mi po-se-dět." The notation includes various note values, rests, and bar lines.

Noty k písničce „ Skákala žabka“

Příloha č. 7

Obr. 5

Hraní na zvonkohry

Obr. 6

Hraní na rytmické hudební nástroje

Příloha č. 8

Obr. 7

Hry s padákem - houpání medvídků

Obr. 8

Improvizace na hudbu „Vily a obři“

Příloha č. 9

Obr. 9

Kreslení maskota na masopust

Obr. 10

Masopust začíná - procházka v maskách